ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Byzantina Symmeikta

Vol 1 (1966)

SYMMEIKTA 1

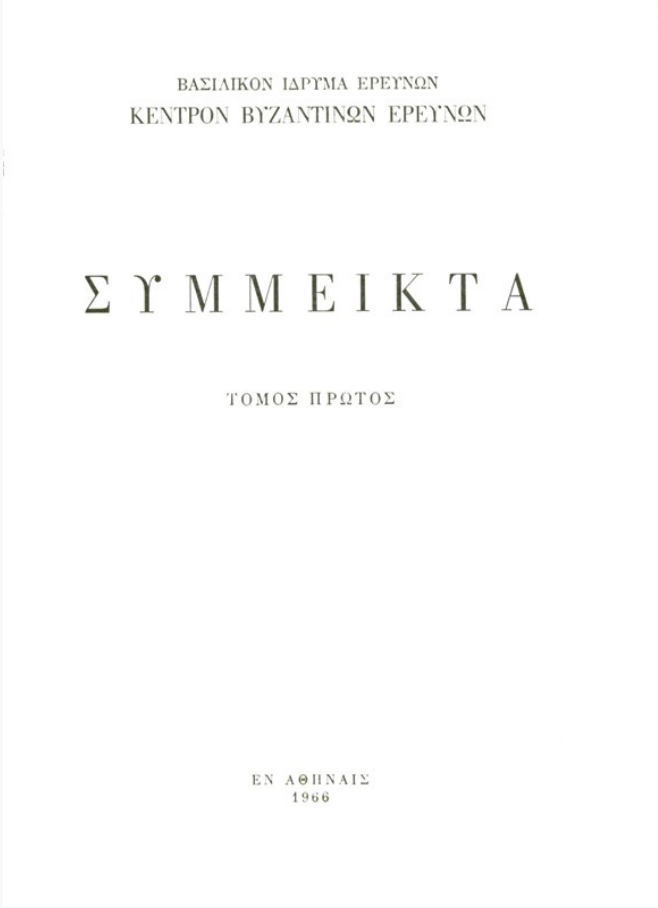

Κεκυρωμένη συλλογὴ ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς εἰς εἰλητὸν τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος

Ἕρα Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ

doi: 10.12681/byzsym.554

Copyright © 2014, Ἕρα Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

ΒΡΑΝΟΥΣΗ Έ. Λ. (1966). Κεκυρωμένη συλλογὴ ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς εἰς εἰλητὸν τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος. *Byzantina Symmeikta*, *1*, 95–119. https://doi.org/10.12681/byzsym.554

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 26/04/2024 14:20:40

ΚΕΚΥΡΩΜΕΝΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΤΜΩ ΜΟΝΗΣ ΕΙΣ ΕΙΛΗΤΟΝ ΤΟΥ ΙΑ' ΑΙΩΝΟΣ

Εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀπόκειται μεγάλου μήκους (7,455 μ.) χαρτῶον εἰλητόν, περιέχον ἔγγραφα αὐτοκρατορικὰ (χρυσόβουλλα καὶ πιττάκια Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, δεσποινικὰ πιττάκια τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἄννης τῆς Δαλασσηνῆς) καὶ ἔγγραφα δημοσίων λειτουργῶν (πρακτικὰ παραδόσεως τῆς νήσου Πάτμου καὶ κτημάτων αὐτῆς κειμένων ἐν Λέρῳ κ.ἄ.), διὰ τῶν ὁποίων ἡ μονὴ ἐλάμβανεν ἢ ἐπηύξανεν ἤδη ὑπάρχοντα προνόμια καὶ κτήσεις αὐτῆς.

Ἡ ἀξία τοῦ ἐν λόγῳ εἰλητοῦ διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς εἶναι μεγάλη: πολλὰ τῶν ἐγγράφων τούτων δὲν παραδίδονται, εἰμὴ μόνον ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ ἢ ὑπὸ μεταγενεστέρων, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀντιγράφων· πολλῶν δὲ τὸ πρωτότυπον, ἐπίσημα ἢ κεκυρωμένα ἀντίγραφα ἔχουν ἀπολεσθῆ.

Ἐξ ἄλλου, ὡς θὰ φανῆ κατωτέρω, ἡ ἀξία τοῦ ἐν λόγῳ εἰλητοῦ ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ σπάνιον, ἂν μὴ μοναδικόν, σῳζόμενον δεῖγμα ἑνὸς εἴδους τῆς βυζαντινῆς διπλωματικῆς.

Τὸ εἰλητὸν τοῦτο δὲν ἀπησχόλησε, ὡς θ' ἀνέμενέ τις, τοὺς μέχρι τοῦδε ἐρευνητὰς τῶν Πατμιακῶν ἀρχείων ὡς ἐνιαῖον σύνολον. Οὗτοι ἠρκέσθησαν νὰ παραπέμπουν κεχωρισμένως εἰς τμήματα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀντίγραφα ἄλλων ἐγγράφων (χρυσοβούλλων, κλπ.).

Συγκεκριμένως ὁ Φλωρίδης εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν Πατμιακῶν ἐγγράφων σημειώνει ἁπλῶς: «Ἀρ. 50: Εἰλητὸν τὸ μέγα, ἐν ᾧ περιέχονται τὰ ἐφεξῆς ἴσα» καὶ ἀπαριθμεῖ τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ εἰλητῷ ἔγγραφα ἄνευ περαιτέρω σχολίων[1].

Οἱ Miklosich καὶ Müller ἀναφέρουν, μετὰ τὴν ἔκδοσιν βασιλικοῦ πιττακίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ: «Exemplar chart[aceum]. Flor[ides] Nº 50β. Rotulus, in quo acta varia referuntur et primum quidem exemplar aureae bullae imp. Alexii I Comneni de donatione insulae Patmi...[2]. Εἰς οὐδὲν περαιτέρω σχόλιον περὶ τοῦ εἰλητοῦ προβαίνουν οἱ ἐκδόται τῶν ἐγγράφων τοῦ

1. Ἰ. Φλωρίδου, *Ἀπογραφή*, Πανδώρα 19 (1868/9), σελ. 343.
2. MM, τόμ. Ϛ', σελ. 29.— Εἰς τὸ ἑξῆς ὁ τόμος οὗτος σημειώνεται καὶ ἁπλῶς MM.

ἀρχείου τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὁσάκις ἀναφέρονται εἰς τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα διασῴζει τὸ εἰλητόν, μνημονεύουν ἁπλῶς: exemplar Nº 50γ[1] ἢ exemplar 50δ[2] κ.ο.κ.

Ὁ καθηγ. Dölger εἰς τὰ *Regesten* (ἀρ. 1142), σχετικῶς πρὸς τὸ αὐτὸ πιττάκιον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ — ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ τὰ ἀνωτέρω σχόλια τῶν ΜΜ — σημειώνει: Kopie, Archiv Patmos. Flor. N 50β: auf einer langen Rolle von 25 - 27 cm. breite und 762 cm. lange unter anderen Stücken; Bombyzin... κτλ.

Εἰς εἰδικὴν μονογραφίαν του περὶ τῶν βασιλικῶν ἐγγράφων τοῦ ἐν Πάτμῳ ἀρχειοφυλακείου ὁ Dölger, ἀναφερόμενος εἰς πρόσταγμα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸ ὁποῖον παρατίθεται ἐν τῷ εἰλητῷ, σημειώνει ὅτι τοῦτο (ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ὑπ' ἀρ. 3 - 6 ἔγγραφα τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς, ὡς θὰ ἴδωμεν) παραδίδεται ὑπὸ τοῦ μακροτάτου εἰλητοῦ (Rolle), ὅτι ἡ γραφὴ αὐτοῦ ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν γραφὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ πρέπει νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς[3].

Ἐπειδὴ τὸ εἰλητὸν τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ ὡς ἐνιαῖον σύνολον εἰς τὴν παρασκευαζομένην ἔκδοσιν τῶν Βυζαντινῶν ἐγγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς[4], ἐκρίθη σκόπιμον νὰ γίνῃ ἐνταῦθα συνολικὴ καὶ λεπτομερὴς παρουσίασις αὐτοῦ, διὰ νὰ ἐξετασθοῦν τὰ ἐπὶ μέρους εἰδικὰ προβλήματα τοῦ τρόπου καὶ τοῦ χρόνου τῆς συντάξεώς του καὶ ἄλλα συναφῆ θέματα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ — (ἀρχ. Πάτμου ἀρ. 50). Τὸ εἰλητὸν τοῦτο εἶναι ἀκέφαλον, σύγκειται δὲ ἐκ χάρτου βαμβυκίνου, χρώματος ὑπολεύκου πρὸς τὸ καστανόχρουν ἐκ τῆς πολυκαιρίας· ἐπεκολλήθη μεταγενεστέρως ἐπὶ ἄλλου χάρτου. Μῆκος: 7,455[5], πλάτος: 0,260/0,265. Μῆκος γεγραμμένου μέρους: 7,32. Τὸ πλάτος τοῦ γεγραμμένου μέρους εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 0,235 μέχρι

---

1. ΜΜ, τόμ. Ϛ', σελ. 33.
2. ΜΜ, τόμ. Ϛ', σελ. 44.
3. Dölger, *Patmos*, ἐν BZ 28 (1928), σελ. 337 - 338.
4. Περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης, τὴν ὁποίαν παρασκευάζει τὸ Κέντρον Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, βλ. τὰς ἐτησίας ἐκθέσεις τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Καθηγ. Δ. Ἀ. Ζακυθηνοῦ ἐν τῇ *Ἐπετηρίδι* τοῦ Βασιλικοῦ Ἱδρύματος Ἐρευνῶν, 3 (1961), Ἀθῆναι 1962, σελ. 84/85· 4 (1962), Ἀθῆναι 1963, σελ. 66/67· 5 (1963), Ἀθῆναι 1964, σελ. 72/73· 6 (1964), Ἀθῆναι 1965 (ὑπὸ ἐκτύπωσιν).
5. Τὸ μέγα μῆκος τοῦ εἰλητοῦ δυσχεραίνει τὴν ἀνέλιξιν καὶ ἀκριβῆ μέτρησίν του. Ὁ Dölger, ὡς εἴδομεν, ἀναβιβάζει τὸ μῆκος αὐτοῦ εἰς 7,62 μ. Ἀκριβεστέρα μέτρησις κατέδειξεν ὅτι τοῦτο εἶναι μόνον 7,455 μ. Ἡ μικρὰ αὕτη ἀνακρίβεια τοῦ Dölger δὲν δύναται νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ 1927 — ὅτε ὁ Dölger μετέβη εἰς Πάτμον — τὸ εἰλητὸν ἦτο μακρότερον τοῦ νῦν σῳζομένου κατὰ 0,165 μ., διότι τὸ παλαιόθεν ἐκπεσὸν καὶ νῦν ἀναγνωρισθὲν τεμάχιον ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ εἰλητοῦ (περὶ οὗ βλ. κατωτέρω) ἀναβιβάζει, συγκολλώμενον, τὸ συνολικὸν μῆκος τοῦ εἰλητοῦ εἰς 8,068 μ.

τοῦ στ. 447. Ἀπὸ τοῦ στ. 448 καὶ ἑξῆς τὸ κείμενον καταλαμβάνει ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ πλάτος τοῦ χάρτου (0,258). Περιθώρια· μέχρι τοῦ στ. 447: 0,013 (ἀριστ.) καὶ 0,012 (δεξιά). Ἀπὸ τοῦ στ. 448 κέ. τὰ περιθώρια εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτα.— Τὸ ἀκέφαλον σήμερον εἰλητὸν ἀποτελεῖται ἐκ 18 τεμαχίων, τῶν ὁποίων τὰ μήκη εἶναι: α' 0,31· β' 0,47· γ' 0,465· δ' 0,425· ε' 0,335· ϛ' 0,43· ζ' 0,46· η' 0,45· θ' 0,445· ι' 0,465· ια' 0,47· ιβ' 0,41· ιγ' 0,33· ιδ' 0,34· ιε' 0,40· ις' 0,43· ιζ' 0,37· ιη' 0,45. Τὰ τελευταῖα ἓξ τεμάχια (στ. 448 - 625), τῶν ὁποίων τὸ γεγραμμένον μέρος εἶναι, ὡς εἴπομεν, κατά τι πλατύτερον (τῶν ὁποίων καὶ ἡ γραφή, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶναι διάφορος), φαίνεται ὅτι ἦσαν γεγραμμένα ἐπὶ χάρτου πλατυτέρου, μετὰ δὲ τὴν συγκόλλησίν των ἐψαλιδίσθησαν ἑκατέρωθεν, ὥστε νὰ μὴ διαφέρουν ἢ ἐλάχιστα (κατὰ 0,005 μ.) ἀπὸ τὸ πλάτος τῶν προηγουμένων δώδεκα τεμαχίων.— Τὰ ἄνω τεμάχια ἐκολλήθησαν, ὡς συνήθως, ἐπὶ τῶν κάτω.— Λόγῳ τοῦ ἐπικολληθέντος ὄπισθεν χάρτου δὲν διακρίνεται ἂν ὑπάρχουν εἰς τὰ *κολλήματα* ὑπογραφαί.— Εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ σωζομένου τμήματος τοῦ εἰλητοῦ διατηρεῖται, πρὸ τοῦ κειμένου, τὸ κάτω μέρος μιᾶς σειρᾶς σταυρῶν γεγραμμένων ἐπὶ τοῦ *κολλήματος* (βλ. φωτ.).— Διατήρησις καλή· κατὰ τόπους σητόβρωτον· ἄνω ἀριστερὰ ἐλλείπει ἐκ τοῦ ἀγράφου μέρους χάρτης διαστ. 0,30×0,003 περίπου. Αἱ εἰς τὸ τέλος τοῦ εἰλητοῦ ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι καὶ ἐξίτηλοι λόγῳ φθορᾶς.— Σωζόμενοι στίχοι: 572.— Γ ρ α φ ὴ κανονικὴ καὶ ἐπιμελημένη, ἡ γνωστὴ γραφὴ τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τοῦ ΙΑ' αἰ. Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς καὶ μελάνης (ὑπομελαίνης) εἶναι γεγραμμένον τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων ὡς καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν εἰς τὰ διάφορα σέκρετα ἐπικυρωσάντων τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα ἀξιωματούχων μέχρι τοῦ στ. 439[1].— Δι' ἄλλων χειρῶν καὶ μελάνης:

α') εἰς τὸ τεμάχιον 12, μετὰ τὸ κείμενον βασιλικῆς λύσεως (MM, σελ. 94 - 95 = ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 14 τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς) καὶ μετὰ τὴν καταγραφὴν τῶν σεκρέτων, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἔγγραφον τοῦτο κατεστρώθη, διὰ καστανοχρόου μελάνης ἡ ὑπογραφή: *Γεώργιος ὁ Πλευρῆς* κτλ. (στ. 440 - 445), περὶ ἧς βλ. κατωτέρω, σελ. 107 κ.ἑ.

β') Τὸ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ κείμενον (στ. 446 - 619) εἶναι γεγραμμένον δι' ἄλλης, διαφόρου μὲν τῆς τοῦ ἀρχικοῦ γραφέως, ἀλλὰ συνηλικιώτιδος χειρὸς (μελάνη ὑπομέλαινα). Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ γραφὴ αὐτὴ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ κειμένου τῶν στ. 1 - 439, καίτοι ὀλιγώτερον κομψὴ καὶ μεγαλοπρεπής. Ἐπιμελεστέρα ὅμως ἐξέτασις ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ δύο διαφόρων χειρῶν. Τελείως διάφορα εἶναι κυρίως τὰ γράμματα *κ, φ, ω, τ, β, γ, ζ, ξ* καὶ ἡ συντομογραφία τῶν λέξεων *ἡ βασιλεία μου* (στ. 61 καὶ στ. 453).

1. Περὶ τούτου βλ. κατωτέρω, σελ. 100 κέ.

γ') Εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ εἰλητοῦ (στ. 620 - 625) — μετὰ τὰς διὰ τῆς αὐτῆς μὲ τὸ τελευταῖον κείμενον χειρὸς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τὸ τελευταῖον ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ (στ. 614 - 619) — τρεῖς ὑπογραφαὶ ἐπισκόπων δι' ἄλλης ἑκάστη χειρὸς (μελάνη ζωηρῶς μέλαινα).

Ὀρθογραφία. Ὀρθογραφικὰ σφάλματα εἰς τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ (στ. 440 - 445) καὶ τὰς ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς τῶν ἐπισκόπων (στ. 620 - 625). Τονισμὸς κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρθός.— Πολυάριθμοι συντμήσεις.

Σημειώματα: ἐπὶ τοῦ νώτου: α' (διὰ νεωτέρας χειρός): *Ἴσον τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βεβαιωμένον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ σεκρέτου, ὁμοίως καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῆς Πάτμου διὰ τοῦ βασιλικοῦ νοταρίου, καθὼς καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῶν ἐν λέρῳ πραγμάτων, γενομένη ὑπὸ Εὐσταθίου στρατηγοῦ προνοητοῦ σάμου τοῦ χαρσιανίτου, ἔτει ,ϛφηϛ'.*— β' (διὰ χειρὸς Σακκελίωνος): *ἀρ. 50 - ἀντεγράφη.*

Εἰς τὸ ἀκέφαλον τοῦτο εἰλητὸν ἔχουν καταγραφῆ ἐν ὅλῳ 15 ἔγγραφα. Μία σειρὰ σταυρῶν, ἡ ὁποία, ὡς εἴδομεν, εὑρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀκεφάλου σήμερον εἰλητοῦ, φανερώνει ὅτι πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρχε συγκεκολλημένον ἓν τοὐλάχιστον ἀκόμη τεμάχιον, ἑπομένως καὶ ἓν τοὐλάχιστον ἀκόμη ἔγγραφον[1]. Τὸ τεμάχιον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰλητοῦ, ἀνεγνώρισα καὶ ἠδυνήθην νὰ ταυτίσω κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν. Εἶναι ἀκέφαλον ἐπίσης τεμάχιον (καταγεγραμμένον ὡς αὐτοτελὲς ἔγγραφον ὑπὸ τοῦ Φλωρίδου, ἀρ. 6), διαστ. 0,613×0,260 (γεγραμμένον μέρος: 0,580×0,236), εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου διακρίνεται σαφῶς τὸ ἄνω τμῆμα σειρᾶς σταυρῶν. Τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν σταυρῶν τὸ κάτω τμῆμα εὑρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀκεφάλου εἰλητοῦ. Αἱ γραμμαὶ τῶν σταυρῶν τούτων συμπίπτουν ἀπολύτως. Ἐπὶ πλέον δέ, ἡ ὁμοιότης τῆς γραφῆς, τῆς μελάνης, τῶν διαστάσεων καὶ τῆς ποιότητος τοῦ χάρτου, ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦτο ἀνήκει καὶ πρέπει νὰ συγκολληθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀκεφάλου εἰλητοῦ. Μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ νέου τεμαχίου, τὸ εἰλητὸν διασῴζει ἐν συνόλῳ 53+572=625 στίχους. Τοιουτοτρόπως τὸ μῆκος τοῦ εἰλητοῦ αὐξάνει κατὰ 0,613 μ., ἤτοι φθάνει εἰς συνολικὸν μῆκος (7,455+0,613=) 8,068 μ. Δεδομένου δὲ ὅτι, τὸ προστιθέμενον ἐν ἀρχῇ τεμάχιον παρέχει τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ κειμένου γνωστοῦ ἐγγράφου[2], εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἀρχικὸν μῆκος τοῦ

---

1. Παρομοία σειρὰ σταυρῶν εὕρηται μετὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 2 ἔγγραφον καὶ πρὸ τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 ἐγγράφου τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς (μεταξὺ τῶν στ. 182 καὶ 183), γεγραμμένη ὡσαύτως εἰς τὴν γραμμὴν συγκολλήσεως τῶν δύο τεμαχίων χάρτου.

2. Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ χρυσοβούλλου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς ἐδωρεῖτο εἰς τὸν Χριστόδουλον τὴν νῆσον Λειψῶ καὶ κτήματα τῆς Λέρου (ΜΜ, τόμ. Ϛ', σελ. 25 - 28, ἀρ. 8). Τὸ πρωτότυπον τοῦ χρυσοβούλλου τούτου (ἀρ. Φλωρ. 5), τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον εἶναι τὸ ἀνευρεθὲν ἀκέφαλον τεμάχιον τοῦ εἰλητοῦ, σῴζεται ἐν Πάτμῳ καὶ ἔχει μῆκος 2,10 μ. Ἀνάλογον μῆκος εἶχεν ἀσφαλῶς καὶ τὸ ἀκέφαλον σήμερον ἀντίγραφον αὐτοῦ.

εἰλητοῦ θὰ ὑπερέβαινε τὰ 10 μέτρα. Τοιούτου μήκους βυζαντινὸν ἔγγραφον ἀποτελεῖ, καθ' ὅσον γνωρίζω, παράδειγμα σπάνιον [1].

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ — Εὐθὺς μετὰ τὸ προστεθέν, ἐν ἀρχῇ τοῦ εἰλητοῦ, νέον τεμάχιον (στ. 1 - 53), ἀναγινώσκομεν: *Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ χρυσοβούλλου λόγου | τῆς νήσου Πάτμου* (στ. 54 - 55). Παρόμοια *ἴσα*, ἤτοι ἀντίγραφα ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ εἰλητοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.— Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς:

1. (στ. 1 - 53) Τὸ ἀκέφαλον ἀνευρεθὲν τμῆμα χρυσοβούλλου (Φλωρ. ἀρ. 6).

Ἀρχ. : *...ἀλλ' ἀναφαιρέτως τε καὶ αἰωνίως καὶ ἄχρις...*

Τελ. : *...ἔτει τῷ ἑξακισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ πέμπτῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐ[σε]βὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημείνατο κράτος ϯ* — Ἕπεται, ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ, τὸ ἄνω μέρος σειρᾶς ἓξ σταυρῶν.

Χρονολογία : Μάιος 6595 [1087], ἰνδ. ι'.

Παράδοσις : Τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου σῴζεται ἐν Πάτμῳ τὸ πρωτότυπον (Φλ. ἀρ. 5).

Περιεχόμενον : Ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς δωρεῖται εἰς τὸν Χριστόδουλον τὴν νῆσον Λειψῶ, δύο προάστια τῆς Λέρου καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ κάστρου τοῦ Παντελίου, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παρέχει φορολογικὰς ἀπαλλαγάς.

Ἐκδόσεις : MM, σελ. 25 - 28, ἀρ. 8 (ἐκ τοῦ πρωτοτύπου).

Βιβλιογρ. : Dölger, *Regesten*, ἀρ. 1139.— Τοῦ αὐτοῦ, *Patmos*, σελ. 337.

2. (στ. 54 - 182) *ϯ Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ χρυσοβούλλου λόγου τῆς Πάτμου ϯ*

Ἀρχ.: *Καὶ πᾶσι μὲν ὑπέχειν τὰς ἀκοάς...*

Τελ.: *...ὑπεσημείνατο κράτος ϯ.*

Χρονολογία: Ἀπρίλιος 6596 [=1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Τοῦ ἐγγράφου τούτου σῴζεται εἰσέτι ἐν Πάτμῳ τὸ πρωτότυπον (ἀρ. Φλωρ. 7), λίαν ἐφθαρμένον. Παραδίδεται ὡσαύτως εἰς πλεῖστα ἀντίγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ παλαιότερον, τὸ ὑπ' ἀριθ. 47 κατὰ Φλωρ., κεκυρωμένον ἀντίγραφον φέρον τὴν ὑπογρα-

---

1. Πρόσφατος εἰδικὴ μελέτη τοῦ L. Santifaller (*Über Papierrollen als Beschreibstoff*, ἐν *Mélanges E. Tisserant*, τόμ. Ε', Βατικανὸν 1964, σελ. 361 - 371) ἀπαριθμεῖ βυζαντινὰ καὶ ἄλλα χαρτῶα εἰλητά, ἐξ ὧν ἓν μόνον καθαρῶς Βυζαντινὸν ἔγγραφον προσεγγίζει τὸ μῆκος τοῦ ἡμετέρου: χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Δούκα, τοῦ ἔτους 1066, ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους μονῆς Λαύρας (μῆκος 7,45 μ.). Ἐκ τῶν ἄλλων Βυζαντινῶν ἐγγράφων ὁ Santifaller μνημονεύει σῳζομένην Nachzeichnung χρυσοβούλλου τοῦ Στεφάνου Δουσὰν ὑπὲρ τῆς μονῆς Φιλοθέου (*Schatzkammer*, ἀρ. 53) τοῦ ἔτους 1346 (μῆκος 8,45 μ.).— Μνημονευτέον ὡσαύτως τὸ πρακτικὸν τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας τοῦ ἔτους 1264, μήκους 9,85 μ. : Βλ. Δ. Ἀ. Ζακυθηνοῦ, *Τὸ κτηματολόγιον τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα*, Ἑλληνικὰ 5 (1932), σελ. 325.— Θ. Τζαννετάτου, *Τὸ πρακτικὸν τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας τοῦ 1264 καὶ ἡ ἐπιτομὴ αὐτοῦ*, Ἀθῆναι 1965, σελ. 5.

φὴν τοῦ *κριτοῦ τοῦ βήλου καὶ ἐπὶ τοῦ ἱπποδρομίου*, εἶναι πιθανώτατα σύγχρονον τοῦ εἰλητοῦ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Περιεχόμενον: Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου παραχωρεῖται ἡ νῆσος Πάτμος εἰς τὸν Χριστόδουλον.

Ἐκδόσεις: Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο τοῦ Ἀλεξίου ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν MM μετὰ τῶν λοιπῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς ἐπὶ τῇ βάσει μεταγενεστέρων ἀντιγράφων αὐτοῦ (MM, σελ. 44 - 49, ἀρ. 13).

Βιβλιογρ.: Dölger, *Regesten*, ἀρ. 1147.—Τοῦ αὐτοῦ, *Patmos*, σελ. 337.

Παρατηρήσεις: Ὁ γραφεὺς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰλητοῦ ἀρχίζει μὲ τὴν φράσιν *τὸ ἴσον τοῦ τιμίου* κλπ., εἰς τὸ τέλος δὲ δὲν παραθέτει, ὡς πράττει συνήθως, τὰς καθιερωμένας φράσεις τῶν κεκυρωμένων ἀντιγράφων (λ.χ. *εἶχε καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ αὐτοκράτορος* κλπ.) καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο. Κατὰ ταῦτα, ὁ γραφεὺς προφανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐπίσημον ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου (Kanzleikopie), ἐξ ἰδίας δὲ πρωτοβουλίας ἔγραψε τὸ ἐπίτιτλον *τὸ ἴσον τοῦ τιμίου...* κλπ.

Μετὰ τὸ κείμενον τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου (μετὰ τὸν στ. 182), σειρὰ δέκα σταυρῶν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς τοῦ γραφέως, ἐπὶ τῆς γραμμῆς συγκολλήσεως νέου τεμαχίου χάρτου.

3 - 6. Τὰ ὑπ' ἀρ. 3, 4, 5 καὶ 6 ἔγγραφα τοῦ εἰλητοῦ περιέχουν τὸ κείμενον τοῦ αὐτοῦ πιττακίου Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, τετράκις ἀντιγεγραμμένον ἀπὸ τὰ ἰσάριθμα ἀντίτυπα αὐτοῦ, ὡς εἶχον καταστρωθῆ ταῦτα εἰς τέσσαρα σέκρετα τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ἑκάστοτε ἐπικυρώσεων. Οἱ Miklosich καὶ Müller ἐκδίδουν ἅπαξ τὸ κείμενον ἄνευ σχολίων, συγκεντρώνουν δὲ εἰς συνεχῆ ὑπὸ τὸ κείμενον σειρὰν πάσας τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο εἰς τὰ τέσσαρα σέκρετα ἀξιωματούχων, διαχωρίζοντες ταύτας ἑκάστοτε διά τινος φράσεως ἰδικῆς των ἐπινοήσεως, μὴ περιεχομένης εἰς τὸ εἰλητόν. Λ.χ. ἡ φράσις (MM, σελ. 50, 9 - 10) *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ μῆνα ἀπρίλιον τῆς ια' ἰνδικτιῶνος*, δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ. Παρέχουν τοιουτοτρόπως ὄχι μόνον ἀνακριβῆ, ἀλλὰ καὶ παραπλανητικὴν εἰκόνα περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἐγγράφου.

Ὁ Dölger ἀναγράφει εἰς τὰ *Regesten* ἅπαξ, ὑπ' ἀρ. 1148, τὸ ἐν λόγῳ πιττάκιον τοῦ Ἀλεξίου παραπέμπων εἰς τοὺς MM (σελ. 49 - 50). Ἀναγνώσας δὲ μόνον τὸ ἐπίτιτλον τῆς ἐκδόσεως MM, σημειώνει ἁπλῶς ὅτι τὸ ἔγγραβον κατεστρώθη εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν.

3. (στ. 183 - 206) *ϝ Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταπεμφθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν καὶ καταστρωθέντος ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως ϝ.*

Ἀρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ ἀπριλλίῳ, ἰνδικτιῶνος ἑνδεκάτης ϝ.* Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, ὑπογραφαὶ δέκα ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν.

Χρονολογία: Ἀπρίλιος [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Τὸ κείμενον τοῦ πιττακίου παραδίδεται ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ ὡς καταστρωθὲν εἰς τρία ἄλλα σέκρετα. Βλ. τὰ ὑπ' ἀρ. 4, 5 καὶ 6 ἔγγραφα τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς. Τὸ πρωτότυπον δὲν διεσώθη.

Περιεχόμενον: Ὁ αὐτοκράτωρ διατάσσει ὅπως τὸ ὑπ' ἀρ. 2 ἔγγραφον (τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς) καταστρωθῇ εἰς τὸ σέκρετον τοῦτο καὶ ὅπως παραδοθοῦν εἰς τὸν Χριστόδουλον κεκυρωμένα ἀντίγραφα τοῦ πιττακίου τούτου.

Ἐκδόσεις: MM, ἀρ. 14, σελ. 49 (κείμενον), 49 - 50 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Dölger, *Regesten*, ἀρ. 1148.— Τοῦ αὐτοῦ, *Patmos*, σελ. 337 - 338. Ch. Diehl, *Remarques sur deux chartes byzantines de Patmos*, Byzantion 4 (1927/8), σελ. 1 - 6.

Παρατηρήσεις: Οἱ MM εἰς τὸ τέλος τῆς ἐκδόσεως τοῦ κειμένου ἀναγράφουν τὴν φράσιν *εἶχε καὶ τὴν διὰ κηροῦ συνήθη σφραγῖδα τοῦ βασιλέως*, ἡ ὁποία εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν τεσσάρων ἀντιτύπων τοῦ πιττακίου τούτου παραδίδεται. Ἄγνωστον πόθεν παρέλαβον ταύτην, ἐφ' ὅσον ἕτερα, πλὴν τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ ἀντιγράφων, δὲν μαρτυροῦνται οὔτε ὑπὸ τοῦ Φλωρίδου, οὔτε ὑπὸ τῶν MM.

4. (στ. 207 - 225) *† Τὸ ἴσον τοῦ καταστρωθέντος βασιλικοῦ πιττακίου εἰς τὸ σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως †.*

Ἄρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ ἀπριλλίῳ, ἰνδικτιῶνος ια' †.* Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, δέκα ὑπογραφαὶ τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τοῦ γενικοῦ λογοθέτου.

Χρονολογία: Ἀπρίλιος [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Ὡς ἤδη ἐλέχθη, τὸ πιττάκιον τοῦτο παραδίδεται καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀρ. 3, 5 καὶ 6 ἐγγράφων τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Βλ. ἀνωτ., ἀρ. 3.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 49 (κείμενον), 50 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Dölger, *Patmos*, σελ. 337 - 338.— Diehl, αὐτόθι.

Παρατηρήσεις: Πρὸ τῶν ὑπογραφῶν οἱ MM σημειώνουν (σελ. 50, 9 - 10): *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ια' ἰνδικτιῶνος*. Ἡ φράσις αὕτη, τὴν ὁποίαν οἱ ἐκδόται παρέλαβον ἐκ τοῦ ἀπογράφου τῶν Πατμίων λογίων Σακκελίωνος - Φλωρίδου - Παπάζογλου (ἀπογρ. φ. 152), δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ εἰλητόν.

5. (στ. 226 - 239) *† Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς παρούσης ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως †.*

Ἄρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *μηνὶ ἀπριλλίῳ, ἰνδικτιῶνος ια' †.* Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, ἓξ ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τούτου.

Χρονολογία: Ἀπρίλιος [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Βλ. τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 4 καὶ 6 ἔγγραφα τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον.: Βλ. ἀνωτ., ἀρ. 3.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 49 (κείμενον), 50 - 51 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Βλ. ἀνωτ., ἀρ. 3 καὶ 4.

Παρατηρήσεις: Πρὸ τῶν ὑπογραφῶν οἱ MM ἀναγράφουν (σελ. 50, 31 - 32), ἀκολου-

θοῦντες τὴν μεταγραφὴν Φλωρίδου, τὴν μὴ ὑπάρχουσαν ἐν τῷ κειμένῳ φράσιν: *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ια' ἰνδικτιῶνος* (ἀπόγρ. Φλωρ., φ. 152).

6. (στ. 240 - 252) *† Τὸ ἴσον τοῦ καταστρωθέντος τιμίου καὶ προσκυνητοῦ πιττακίου εἰς τὸ σέκρετον τῆς σ α κ έ λ λ η ς κατὰ τὴν κθ'την τοῦ ἀπριλλίου μηνός, ἰνδικτιῶνος ια' καὶ περιέχοντος οὕτως †.*

Ἀρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ ἀπριλλίῳ, ἰνδικτιῶνος ια' †.* Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, ἓξ ὑπογραφαὶ ὑπαλλήλων τοῦ σεκρέτου τῆς σακέλλης.

Χρονολογία: 29 Ἀπριλίου [1088], ἰνδ. ια'.

Περιεχόμενον: Τὸ αὐτὸ μὲ τῶν ὑπ' ἀρ. 3, 4 καὶ 5 ἐγγράφων τοῦ εἰλητοῦ.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 49 (κείμενον), 51 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Βλ. ἄνωτ., ὑπ' ἀρ. 3.

Παρατηρήσεις: Οἱ MM, πρὸ τῶν ὑπογραφῶν, σημειώνουν (σελ. 51, 9 - 10): *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς σακέλλης κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ια' ἰνδικτιῶνος* (πρβλ. καὶ ἀπόγραφον Φλωρ., φ. 152^{v}).

Κατὰ ταῦτα, τὸ κείμενον τοῦ αὐτοῦ πιττακίου κατεστρώθη πρῶτον εἰς τὸ *σέκρετον τῶν οἰκειακῶν*, ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ *σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου*, ὕστερον εἰς τὸ *σέκρετον τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου* καὶ τέλος εἰς τὸ *σέκρετον τῆς σακέλλης*. Ἡ κατάστρωσις εἰς τὰ τέσσαρα σέκρετα ἐγένετο κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μῆνα τῆς ια' ἰνδικτιῶνος (1088).

7 - 10.— Τὰ ὑπ' ἀριθ. 7, 8, 9, 10 ἔγγραφα τοῦ εἰλητοῦ περιέχουν κείμενον ἑτέρου πιττακίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τετράκις ὡσαύτως ἀντιγεγραμμένον ἀπὸ ἰσάριθμα ἀντίτυπα αὐτοῦ, ὡς εἶχον καταστρωθῆ ταῦτα εἰς τέσσαρα κατὰ σειρὰν σέκρετα τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας. Ὑπὸ τὸ κείμενον αἱ ἀντίστοιχοι ἑκάστοτε ἐπικυρώσεις (διὰ τῆς αὐτῆς μὲ τὸ κείμενον χειρός). Οἱ MM ἐκδίδουν τὸ κείμενον τοῦ πιττακίου ἄνευ σχολίων, συγκεντρώνουν δὲ πάλιν εἰς συνεχῆ σειράν, ὑπὸ τὸ κείμενον, πάσας τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο εἰς τὰ τέσσαρα σέκρετα ἀξιωματούχων, διαχωρίζοντες ταύτας ἑκάστοτε — ὡς ἔπραξαν καὶ διὰ τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 4, 5, 6 ἔγγραφα — διά τινος φράσεως ἰδικῆς των ἐπινοήσεως (δανειζόμενοι ταύτην ἴσως ἐκ τῶν ἀπογράφων Φλωρίδη - Σακκελίωνος - Παπάζογλου).

Ὁ Dölger εἰς τὰ *Regesten* ἀναγράφει ἅπαξ, ὑπὸ τὸν ἀρ. 1151, τὸ ἐν λόγῳ πιττάκιον τοῦ Ἀλεξίου, παραπέμπων εἰς τοὺς MM (σελ. 53 - 55), περιορίζεται δὲ νὰ σημειώσῃ, ὡς ἔπραξε καὶ διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 1148 ἔγγρ. τῶν *Regesten*, ὅτι τοῦτο κατεστρώθη εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν.

7. (στ. 253 - 273) *† Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκηνυτοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταπεμφθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν ο ἰ κ ε ι α κ ῶ ν καὶ καταστρω-*

θέντος ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν μάϊον μῆνα τῆς παρούσης ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως ϟ.

Ἄρχ.: *Εἰ τάχα διὰ τῆς προγεγονυίας προστάξεως...*

Τελ.: *...εἰς ἀσφάλειαν. τῶ*[1] *δὲ μηνὶ μαΐῳ κϛ'*[2] *ἰνδ. ια' διὰ γραμμάτων τοῦ μεγαλεπιφανεστάτου πρωτονωβελισσίμου καὶ λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ σφραγὶς τῷ βουλλωτηρίῳ τῆς ἁγίας ἡμῶν δεσποίνης ϟ.* Ἀκολουθοῦν ἑπτὰ ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ ἐν λόγῳ σεκρέτου.

Χρονολογία: 26 Μαΐου [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Παραδίδεται καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀρ. 8, 9, 10 ἐγγράφων τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ πιττακίου ἐπικυρώνονται αἱ γενόμεναι προγενεστέρως διὰ χρυσοβούλλου φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ εἰς τὴν Πάτμον, ὁρίζεται δὲ ὅπως τὸ πιττάκιον τοῦτο καταστρωθῇ εἰς τὸ σέκρετον, παραδοθῇ δὲ ἀντίγραφον εἰς τὸν Χριστόδουλον.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 53 - 54, ἀρ. 16.

Βιβλιογρ.: Dölger, *Regesten*, ἀρ. 1151.— Τοῦ αὐτοῦ, *Patmos*, σ. 339 - 340.

Παρατηρήσεις: α') Τὸ ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῶν MM κείμενον ἀκολουθεῖ τὸ ἀντίγραφον τοῦτο.— Τὰ λοιπὰ ἀντίγραφα, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, παρουσιάζουν μεταξύ των μικρὰς διαφορὰς εἰς τὸ τέλος.

β') Τὸ πιττάκιον τοῦτο ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπιγράφεται *βασιλικὸν* (καὶ οὐχὶ *δεσποινικὸν*) *πιττάκιον*, χαρακτηρίζεται δηλονότι ὡς ἀπολυθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐν τέλει δὲ φέρεται ὡς σφραγισθὲν διὰ τῆς κηρίνης σφραγῖδος τῆς βασιλομήτορος Ἄννης τῆς Δαλασσηνῆς[3].

γ') Τρεῖς ἐκ τῶν ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπικυρώνουν τὸ πιττάκιον τοῦτο, εἶχον ἐπικυρώσει κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἕτερον πιττάκιον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸ παραδιδόμενον διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 - 5 ἐγγράφου τοῦ εἰλητοῦ. Οὗτοι εἶναι: Βασίλειος ὁ Γοργονίτης (MM, σελ. 54, 2 - 3 καὶ σελ. 49, 26 - 27), Βασίλειος ὁ Ρωμανὸς (MM, σελ. 54, 6 - 7 καὶ σελ. 49, 32 - 33) καὶ Ἰωάννης ὁ Καριανίτης (MM, σελ. 54, 8 - 9 καὶ σελ. 49, 30 - 31).

---

1. Γραπτέον *τό*.

2. Οὐχὶ *κγ'*, ὡς ἐκδίδουν οἱ MM.

3. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ἀναχωρῶν εἰς μακρυνὴν ἐκστρατείαν, ὥρισε διὰ χρυσοβούλλου — τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον διασῴζει ἡ Ἄννα Κομνηνὴ (*Ἀλεξιὰς* Γ', 6, ἔκδ. Leib, τόμ. Α', σελ. 121· πρβλ. Dölger, *Regesten*, ἀρ. 1073) — ὅπως κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἀνατεθῇ *ἡ περὶ τῶν σεκρετικῶν τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων διοικήσεως φροντὶς* εἰς τὴν βασιλομήτορα. Τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀπολυόμενα ἔγγραφα θὰ ἔχουν τὸ κῦρος βασιλικῶν ἐγγράφων, θεωρούμενα ὡς ἔγγραφα αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, θὰ φέρουν δὲ τὴν σφραγῖδα τῆς βασιλομήτορος: *...ἅπερ ἂν ἐγγράφως διορίσηται* [ἡ βασιλομήτωρ], *τὸ κῦρος ἔξουσι μόνιμον, ὡς παρὰ τοῦ γαληνίου κράτους τῆς βασιλείας μου οἰκονομούμενα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος αὐτῆς* [τῆς βασιλείας μου] *τὰ γραφέντα ἀποστοματιζόμενα* [...], *σφραγῖδα φέρουσαι αὐτῆς* [τῆς βασιλομήτορος] *τὴν Μεταμόρφωσιν καὶ τὴν Κοίμησιν, ὡς αὐτῆς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται.* Βάσει τῶν ὡς ἄνω παραχωρηθεισῶν εἰς τὴν Ἄνναν Δαλασσηνὴν ἐξουσιῶν καὶ ἁρμοδιοτήτων, ἔχει ἀπολυθῇ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Πατμιακὸν ἔγγραφον, ἐπιγραφὲν μὲν ὡς *βασιλικὸν* πιττάκιον, σφραγισθὲν δὲ διὰ τῆς σφραγῖδος τῆς βασιλομήτορος.— Ὁμοίαν περίπτωσιν ἔχομεν εἰς *βασιλικὸν πρόσταγμα* τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' (Ἰούλ. 1082), εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῇ *ἡ διὰ κηροῦ βασιλικὴ σφραγὶς τῷ βουλλωτηρίῳ τῆς ἁγίας δεσποίνης καὶ μητρὸς τοῦ βασιλέως* (Ζέπου, *Jus*, τόμ. Α', σελ. 296 - 298).— Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀντιβασιλείας κλπ. βλ. Dölger, ἐν BZ 36 (1936), σελ. 129 κ.ἑ.

8. (στ. 274 - 291) ☩ *Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος ἐν τῷ τῆς σακέλλης σεκρέτῳ κατὰ τὴν κζ' τοῦ μαΐου μηνὸς τῆς ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως* ☩.

Ἄρχ.: *Εἰ τάχα διὰ τῆς προγεγονυίας προστάξεως...*

Τελ.: *...εἰς ἀσφάλειαν. μηνὶ μαΐῳ κς', ἰνδ. ια' διὰ γραμμάτων τοῦ μεγαλεπιφανεστάτου λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς* ☩. Ἀκολουθοῦν ἓξ ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός.

Χρονολογία: 27 Μαΐου [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Παραδίδεται καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀρ. 7, 9, 10 ἐγγρ. τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 53 (κείμενον), 54 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. 7.

Παρατηρήσεις: α') Εἰς τὸ κείμενον δὲν ὑπάρχει ἡ φράσις *κατεστρώθη ἐν τῷ τῆς σακέλλης σεκρέτῳ* (MM, σελ. 54, 13 - 14).

β') Τρεῖς ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τὸ ὑπ' ἀρ. 3 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ: Κωνσταντίνου τοῦ Μωροχαρζάνη (MM, σελ. 54, 17 - 18, σελ. 51, 13 - 14), Ἐπιφανίου τοῦ Ἐξαμιλίτου (MM, σελ. 54, 19 - 20, καὶ σελ. 51, 15 - 16) καὶ Ἰωάννου Πριγκούλου (MM, σελ. 54, 21 - 22 καὶ σελ. 51, 19 - 20).

9. (στ. 292 - 309) ☩ *Τὸ ἴσον τοῦ καταστρωθέντος βασιλικοῦ πιττακίου εἰς τὸ σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν μάϊον μῆνα ἰνδικτιῶνος ια' καὶ περιέχοντος οὕτως* ☩.

Ἄρχ.: *Εἰ τάχα καὶ διὰ τῆς προγεγονυίας προστάξεως...*

Τελ.: *...εἰς ἀσφάλειαν. τὸ δὲ μηνὶ μαΐῳ κς' ἰνδ. ια' σὺν τῷ κατεστρώθη τοῦ λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγὶς τῆς ἁγίας ἡμῶν δεσποίνης* ☩. Ἀκολουθοῦν διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς πέντε ὑπογραφαὶ ὑπαλλήλων τοῦ σεκρέτου τοῦ γενικοῦ λογοθέτου.

Χρονολογία: 26 Μαΐου [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Περιεχόμενον: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. 7.

Ἐκδόσεις καὶ Βιβλιογρ.: Βλ. ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Παρατηρήσεις: α') Ἡ φράσις *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ* κλπ., τὴν ὁποίαν σημειώνουν οἱ MM πρὸ τῶν ὑπογραφῶν, δὲν ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ εἰλητοῦ.

β') Τρεῖς ἀξιωματοῦχοι τοῦ σεκρέτου τούτου εἶχον ἐπικυρώσει καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 4 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους: Θεόδωρος ὁ τοῦ ἀκτουαρίου (MM, σελ. 54, 34 - 35 καὶ σελ. 50, 15 - 16), Βασίλειος ὁ Χαλκού... (MM, σελ. 54, 34 - 35 καὶ σελ. 50, 15 - 16), Λέων ὁ Ἐξαμιλίτης (MM, σελ. 55, 1 - 2 καὶ σελ. 50, 20 - 21).

γ') Καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀπαντᾷ ἡ φράσις: *ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγὶς τῆς... δεσποίνης*, περὶ ἧς βλ. ἀνωτέρω σελ. 103.

10. (στ. 310 - 325) ☩ *Τὸ ἴσον τοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν μάϊον μῆνα τῆς παρούσης ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως* ☩.

Ἄρχ.: *Εἰ τάχα διὰ τῆς προγεγονυίας προστάξεως...*

Τελ.: *...εἰς ἀσφάλειαν. τὸ δὲ μηνὶ μαΐῳ κς' ἰνδ. ια' σὺν τὸ κατεστρώθη τοῦ λογοθέ-*

του τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ σφραγὶς τῆς ἁγίας ἡμῶν δεσποίνης ϯ. Ἀκολουθοῦν τέσσαρες ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τούτου (διὰ τῆς αὐτῆς χειρός).

Χρονολογία: 26 Μαΐου [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις, Περιεχόμενον, Ἐκδόσεις, Βιβλιογρ.: Βλ. ἀνωτ., ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Παρατηρήσεις: α') Ἡ φράσις (MM, σελ. 55) *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου* κλπ. δὲν ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ εἰλητοῦ.

β') Δύο ἀξιωματοῦχοι τοῦ σεκρέτου τούτου ὑπογράφουν ἐπίσης καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 5 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ: ὁ μάγιστρος Νικήτας (MM, σελ. 55, 7 - 8 καὶ σελ. 50, 33) καὶ Ἀναστάσιος ὁ Ματζού...[1] (MM, σελ. 55, 10 - 11 καὶ σελ. 51, 1 - 2).

Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, τὸ κείμενον τοῦ πιττακίου τούτου τοῦ Ἀλεξίου κατεστρώθη διαδοχικῶς εἰς τὰ σέκρετα: α' *τῶν οἰκειακῶν*, β' *τῆς σακέλλης*, γ' *τοῦ γενικοῦ λογοθέτου*, δ' *τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου*. Τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὸν Μάιον μῆνα. Μνημονευτέον ὅτι ἡ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ κατάστρωσις τοῦ ἐν λόγῳ πιττακίου εἰς τὰ σέκρετα δὲν ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν μὲ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν πιττάκιον (ἀρ. 3 - 6 ἔγγρ.) σειράν. Εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι ὁ γραφεὺς τοῦ εἰλητοῦ μετέβαλε διὰ τὸ δεύτερον πιττάκιον τὴν χρονολογικὴν σειρὰν καταστρώσεως εἰς τὰ σέκρετα. Τοιουτοτρόπως τὸ ὑπ' ἀρ. 8 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ, τὸ καταστρωθὲν εἰς τὸ σέκρετον τῆς σακέλλης, φέρει χρονολογίαν κζ' Μαΐου, ἰνδ. ια', ἐνῶ τὰ ἑπόμενα ὑπ' ἀρ. 9 καὶ 10, τὰ καταστρωθέντα ἀντιστοίχως εἰς τὰ σέκρετα τοῦ λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου, φέρουν ἡμερομηνίαν κς' Μαΐου, ἰνδ. ια', ἤτοι κατεστρώθησαν εἰς τὸ ἐν λόγῳ σέκρετον μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς καταστρώσεώς των εἰς τὸ σέκρετον τῆς σακέλλης. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ὑπ' ἀρ. 8 ἔγγρ. τοποθετηθῇ μετὰ τὰ ὑπ' ἀρ. 9 καὶ 10, ἡ σειρὰ καταστρώσεως εἰς τὰ σέκρετα θὰ εἶναι ὡς ἡ τῶν ἐγγράφων 3 - 6, ἤτοι: α') σέκρετον τῶν οἰκειακῶν, β') σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου, γ') σέκρετον τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου καὶ δ') σέκρετον τῆς σακέλλης[2].

11. (στ. 326 - 338) *ϯ Τὸ ἴσον τοῦ καταπεμφθέντος τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου καὶ καταστρωθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν κατὰ τὸν ἰούνιον μῆνα τῆς παρούσης δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ καὶ περιέχοντος οὕτως ϯ*[3].

---

1. *Ματζού...*: *Ματζούκης* MM. Ἡ συμπλήρωσις πιθανωτάτη· πρβλ. MM, τόμ. Ϛ', σελ. 4.

2. Τοῦτο διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ D ö l g e r, ὁ ὁποῖος ἐσχολίασε τὴν κατάστρωσιν τοῦ ἐγγράφου εἰς τὰ σέκρετα (*Patmos*, σελ. 337 κ.ἑ.).

3. Οἱ MM προτάσσουν τοῦ κειμένου ἕτερον ἐπίτιτλον: *Τὸ ἴσον τοῦ βασιλικοῦ καὶ προσκυνητοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν καὶ καταστρωθέντος ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς παρούσης δεκάτης ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως* (MM, σελ. 29).

Ἀρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ Ἰουνίῳ, ἰνδικτιῶνος δεκάτης ϛ'.* Ἀκολουθοῦν τέσσαρες ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τούτου.

Χρονολογία: Ἰούνιος [1087], ἰνδ. ι'.

Παράδοσις: Τοῦ πιττακίου τούτου σῴζεται ἐν Πάτμῳ καὶ ἕτερον παλαιὸν ἀντίγραφον (ἀρ. Φλωρ. 63), μετὰ τῶν αὐτῶν ὑπογραφῶν (διὰ τῆς αὐτῆς μὲ τὸ κείμενον χειρός), τὸ ὁποῖον δὲν ἀναφέρουν οἱ ΜΜ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου. Ἐπὶ τοῦ νώτου τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον φέρει παλαιότατον σημείωμα.

Περιεχόμενον: Ὁ βασιλεὺς διατάσσει α') ὅπως καταστρωθῇ εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν ὁ ἤδη ἀπολυθεὶς χρυσόβουλλος λόγος, δι' οὗ παραχωρεῖται εἰς τὸν Χριστόδουλον ἡ νῆσος Λειψὼ καὶ *προάστεια* τῆς Λέρου, καὶ β') ὅπως δοθῇ κεκυρωμένον ἀντίγραφον τοῦ παρόντος πιττακίου εἰς τὸν Χριστόδουλον.

Ἐκδόσεις: ΜΜ, σελ. 29, ἀρ. 9.

Βιβλιογρ.: D ö l g e r, *Regesten*, ἀρ. 1142.

Παρατηρήσεις: Δύο ἀξιωματοῦχοι τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν ἐπικυρώνουν καὶ ἕτερα πιττάκια Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ περιεχόμενα εἰς τὸ εἰλητόν: Θεόκτιστος ὁ Εὐλαμπὴς (ΜΜ, σελ. 29, 16 - 17, καὶ σελ. 49, 24 - 25), Ἰωάννης ὁ Καριανίτης (ΜΜ, σελ. 29, 18 - 19 καὶ σελ. 49, 30 - 31).

12. (στ. 339 - 369) *ϛ' Τὸ ἴσον τοῦ δεσποινικοῦ πιττακίου τοῦ καταπεμφθέντος εἰς τὸ σέκρετον τοῦ Μυρελαίου καὶ καταστρωθέντος εἰς μῆνα Ἰούνιον ιε', ἡμέρα τρίτη, ἰνδικτιῶνος δεκάτης ϛ'.*

Ἀρχ.: *Ὁ περιπόθητός μου υἱὸς καὶ κράτιστος βασιλεύς...*

Τελ.: *...τῆς ἁγίας ἡμῶν δεσποίνης ϛ'.* Ἀκολουθοῦν διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ἑπτὰ ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τοῦ Μυρελαίου.

Χρονολογία: 15 Ἰουνίου [1087], ἰνδ. ι'.

Παράδοσις: Τὸ πιττάκιον τοῦτο τῆς Ἄννης Δαλασσηνῆς παραδίδεται καὶ δι' ἑτέρου ἐγγράφου. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐγγρ. ὑπ' ἀρ. 48 τῆς ἀναγραφῆς Φλωρίδου, τὸ ὁποῖον εἶναι κεκυρωμένον ἀντίγραφον καὶ φέρει τὰς ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς ἑπτὰ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τοῦ Μυρελαίου [1]. Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ περιεχόμενον εἰς τὸ εἰλητὸν ἔγγραφον, ὑπ' ἀρ. 12, ἀποτελεῖ πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ κεκυρωμένου τούτου ἀντιγράφου· (αἱ αὐταί, ἰδιόχειροι ὅμως εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 48 Φλωρ. ἔγγραφον, ὑπογραφαί).

Περιεχόμενον: Ἡ Ἄννα ἡ Δαλασσηνὴ ἐντέλλεται πρὸς τὸν βασιλικὸν νοτάριον : α') νὰ καταστρώσῃ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ σέκρετον τὸν ἤδη ἀπολυθέντα χρυσόβουλλον λόγον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' οὗ δωρεῖται οὗτος εἰς τὸν Χριστόδουλον τὴν Λειψῶ καὶ *προάστεια* τῆς Λέρου· β') νὰ μὴ ζητῇ οὐδὲν τέλος ἢ πάκτον κλπ. ἐκ τῶν δωρηθέντων *προαστείων*· γ') νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Χριστόδουλον κεκυρωμένον ἀντίγραφον τοῦ πιττακίου τούτου.

Ἐκδόσεις: ΜΜ, σελ. 32 - 33, ἀρ. 11 (ὅπου καὶ μνεία προγενεστέρων ἐκδοτῶν).

13. (στ. 370 - 422) *ϝ Τὸ ἴσον τοῦ πρακτικοῦ τῆς παραδόσεως τῆς νήσου Πάτμου ϝ.*

Ἀρχ.: *Κατὰ τὸν ἰούλιον μῆνα τῆς ἐνισταμένης ἐνδεκάτης ἰνδικτιῶνος...*

---

1. Πιθανώτατα τὸ κεκυρωμένον τοῦτο ἀντίγραφον εἶναι τὸ κατόπιν ἐντολῆς τῆς βασιλομήτορος ἐπιδοθὲν εἰς τὸν Χριστόδουλον ἀντίγραφον.

Τελ.: *...μηνὶ αὐγούστω, ἰνδικτιῶνος ια'της, ἔτους ϛφϟϛ'του* † [διὰ τῆς αὐτῆς χειρός:] *Νικόλαος βασιλικὸς νοτάριος τοῦ σεκρέτου τοῦ σακελλαρίου, κριτὴς καὶ ἀναγραφεὺς τῶν Κυκλάδων νήσων, ὁ Τζάνζης † εἶχε δὲ καὶ τὴν διὰ μολίβδου συνήθη σφραγῖδα αὐτοῦ...* [1] κτλ.

Χρονολογία: βλ. Παρατηρήσεις.

Παράδοσις: Τοῦ πρακτικοῦ τούτου δὲν σώζεται ἕτερον ἀντίγραφον.

Περιεχόμενον: Ὁ κριτὴς καὶ ἀναγραφεὺς τῶν Κυκλάδων Νικόλαος ὁ Τζάνζης παραδίδει εἰς τὸν μοναχὸν Χριστόδουλον τὴν νῆσον Πάτμον κατόπιν τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Γρανάτου καταμετρήσεως τῆς νήσου.

Ἐκδόσεις: Βοΐνη [- Σακκελίωνος], *Ἀκολουθία ἱερὰ τοῦ [...] ὁσίου Χριστοδούλου...*, Ἀθῆναι 1884, σελ. ιη' - κα'.— MM, σελ. 55 - 57, ἀρ. 17.

Παρατηρήσεις: α') Τὸ πρακτικὸν τοῦτο περιέχει αὐτολεξεὶ ἕτερα δύο μὴ διασωθέντα κεχωρισμένως ἔγγραφα.

β') Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ περιεχομένων χρονολογιῶν, τὸ πρακτικὸν παραδόσεως τῆς Πάτμου ὑπεγράφη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1088, κατεστρώθη δὲ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1089 εἰς τὸ σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου καὶ τελικῶς τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ σέκρετον τοῦ λογοθέτου τῶν σεκρέτων.

14. (στ. 423 - 439) *† Τὸ ἴσον τῆς γεγονυίας τιμίας καὶ προσκυνητῆς βασιλικῆς λύσεως ὑπὲρ τοῦ νησιδίου τῆς Λειψὼ καὶ τῶν δύο προαστείων τοῦ τε Παρθενίου καὶ τῶν Τεμενείων † | † Κατεστρώθη †.*

Ἀρχ.: *Εὐδοκεῖ ἡ βασιλεία μου ψυχικὸν αὐτῆς...*

Τελ..: *...ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς †.* Ἀκολουθοῦν αἱ φράσεις (διὰ τῆς αὐτῆς μὲ τὸ κείμενον χειρός): *† Κατεστρώθη μηνὶ αὐγούστω κζ', ἰνδικτιῶνος ζ' παρὰ τοῦ σερβλ* [;] *Ἰωάννου. † Κατεστρώθη διὰ τοῦ Ἀρταβάσδου μηνὶ αὐγούστω κζ', ἰνδικτιῶνος ζ'. † Κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ τοῦ Μαλιέ... κατὰ τὴν κζ' τοῦ αὐγούστου μηνὸς τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος. † Κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου μηνὶ αὐγούστω κζ', ἰνδικτιῶνος ζ'. † Κατεστρώθη εἰς τὸ σέκρετον τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ τῶν εὐαγῶν σεκρέτων μηνὶ αὐγούστω ἰνδικτιῶνος ζ'. † Κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς βασιλικῆς σακέλλης μηνὶ σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος η'ης.* Ἀκολουθεῖ (στ 440 - 445), δι' ἄλλης μελάνης καὶ ἄλλης χειρός, ἡ ὑπογραφή:

† Γεώργιος ὁ Πλευρὴς τὰ παρόντα | ἴσα μετὰ τὸν προτοτύπον | ἀντιβαλὸν κε κατὰ πά|ντα εὑρὸν ἰσάζοντα ὑπέγρα|ψα κὲ ἐσφράγισα κάτοθε|ν ἰς βεβέοσιν των μάϊο ἰνδικτιῶνος η' †.

Χρονολογία: βλ. κατωτέρω Παρατηρήσεις.

Παράδοσις: Τὸ ἔγγραφον τοῦτο παραδίδεται μόνον διὰ τοῦ παρόντος εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Ὁ βασιλεὺς [Ἀλέξιος] δωρεῖται ἀνὰ τέσσαρας παροίκους, ἀπηλλαγμένους πάσης φορολογίας, εἰς τὰ τρία *ἀκίνητα* τῆς μονῆς Πάτμου τὰ εὑρισκόμενα ἐν Λειψῷ καὶ Λέρῳ [3×4=12 παροίκους].

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 94 - 95, ἀρ. 22.

Βιβλιογρ.: Dölger, *Regesten*, ἀρ. 1214 (Ἰούλ. 1099).— Τοῦ αὐτοῦ, *Patmos*, σελ. 340 (ἁπλῆ μνεία καὶ διόρθωσις τοῦ *ἐξουσσεύεσθαι* τῆς ἐκδόσεως MM).

Παρατηρήσεις: Ἡ χρονολόγησις τοῦ ἐγγράφου τούτου συνδέεται

---

1. Βλ. τὴν συνέχειαν ἐν MM, τόμ. Ϛ', σελ. 57.

ἀμεσώτατα μὲ τὴν χρονολόγησιν τῆς ἀκολουθούσης ἐ π ι κ υ ρ ώ σ ε ω ς τοῦ Γεωργίου Πλευρῆ. Ἡ περὶ ἧς τὸ ἔγγραφον δωρεὰ τῶν 12 παροίκων τῆς Λειψοῦς καὶ τῆς Λέρου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ Ἰούλιον μῆνα τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος, προϋποθέτει δὲ τὴν γενομένην προγενεστέρως ὑπὸ τοῦ ἰδίου δωρεὰν τῆς Λειψοῦς καὶ τῶν προαστίων τῆς Λέρου εἰς τὸν Χριστόδουλον (βλ. τὸ σχετικὸν χρυσόβουλλον ἐν ΜΜ, σ. 25 κέ.—πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 99, ἀρ. 1). Ἡ βασιλικὴ αὕτη *λύσις* κατεστρώθη εἰς τὰ διάφορα σέκρετα κατὰ Αὔγουστον μῆνα τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος· τελικῶς δὲ εἰς τὸ σέκρετον τῆς βασιλικῆς σακέλλης τὸν ἑπόμενον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἤτοι τὸν Σεπτέμβριον τῆς ἀρχομένης τότε η' ἰνδικτιῶνος. Ἡ η' αὕτη ἰνδικτιὼν πρέπει νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 - 1118), καὶ μάλιστα μετὰ τὸ 1087, ὁπότε, ὡς εἴδομεν, ἐγένετο ἡ δωρεὰ τῶν κτημάτων τῆς Λέρου καὶ Λειψοῦς. Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὀγδόη ἰνδικτιὼν ἀντιστοιχεῖ πρὸς δύο ἔτη: τὸ ἓν διήκει ἀπὸ 1 Σεπτ. 1099 μέχρι 31 Αὐγ. 1100, τὸ δ' ἕτερον ἀπὸ Σεπτ. 1114 μέχρι Αὐγ. 1115. Κατὰ ταῦτα, τὸ ἔγγραφον τοῦτο τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀπελύθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1099 ἢ 1114, κατεστρώθη δὲ τελικῶς εἰς τὸ σέκρετον τῆς βασιλικῆς σακέλλης τὸν Σεπτέμβριον τῆς ἀρχομένης τότε η' ἰνδικτιῶνος, δηλ. τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1099 ἢ 1114. Ἐπεκυρώθη δέ, κ α θ ὼ ς κ α ὶ π ά ν τ α τ ὰ ἀ ν ω τ έ ρ ω κ α τ α γ ρ α φ έ ν τ α ἔ γ γ ρ α φ α, διὰ τῆς ὑπογραφῆς Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ, τὸν Μάιον τῆς η' ἰνδικτιῶνος, τ.ἔ. τὸν Μάιον τοῦ 1100 ἢ 1115 [1]. Ἑπομένως ἡ ὑπὸ τῶν ΜΜ προταθεῖσα χρονολογία πρέπει νὰ διορθωθῇ καὶ ἀντὶ τοῦ Αὐγούστου ν' ἀναγραφῇ ὁ Ἰούλιος ὡς μὴν ἀπολύσεως τοῦ ἐγγράφου, ὁ δὲ Σεπτέμβριος ὡς μὴν τῆς τελικῆς καταστρώσεως.

Δύο ἀξιωματοῦχοι μνημονευόμενοι ὀνομαστικῶς, ἀλλ' ἐλλιπῶς, εἰς τὰς καταστρώσεις τοῦ ἐγγράφου (ὁ *Ἀρτάβασδος* καὶ ὁ *Μαλιέ*...) δὲν βοηθοῦν εἰς ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν [2].

---

1. Ὅτε ἡ παροῦσα ἐργασία ἀνεκοινώθη καὶ συνεζητεῖτο εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, ὁ συνάδελφος κ. Ν. Οἰκονομίδης διετύπωσε τὴν γνώμην (πρβλ. καὶ κατωτέρω, σελ. 124) ὅτι ἡ η' ἰνδικτιών, καθ' ἣν ὑπέγραψεν ὁ Γεώργιος Πλευρῆς, δύναται νὰ εἶναι οἱαδήποτε ὀγδόη ἰνδικτιὼν τοῦ ΙΑ' ἢ ΙΒ' αἰῶνος. Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον ν' ἀποδεχθῶμεν τοιαύτην σύμπτωσιν, ὅταν πᾶσαι αἱ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου εἰλητοῦ χρονολογίαι καὶ ἐπικυρώσεις βαδίζουν διαδοχικῶς ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου εἰς τὸν Αὔγουστον τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος, ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου εἰς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἤτοι εἰς τὸν Σεπτέμβριον τῆς η' ἰνδικτιῶνος, καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν Μάϊον τῆς η' ἐπίσης ἰνδικτιῶνος. Ἄλλωστε καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα, ἀναπτυσσόμενα περαιτέρω, ἐμποδίζουν τὴν μετακίνησιν τοῦ εἰλητοῦ εἰς μεταγενεστέρους τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α' χρόνους.

2. Εἰς ἔγγραφον τοῦ 1105/1106 *πρόεδρος* Νικηφόρος Ἀρτάβασδος (Ζ έ π ο υ, *Jus*, Α', σελ. 334). Ἄλλα πρόσωπα τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος φέροντα τὸ αὐτὸ ἐπώνυμον βλ. παρὰ L a u r e n t, *Collection Orghidan*, σελ. 51, ἀρ. 77, ὅπου καὶ ἄλλη βιβλιογραφία.

β') Μνεία τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦ 'Αλεξίου Κομνηνοῦ γίνεται εἰς βασιλικὴν *λύσιν* Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, χρονολογουμένην μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸ ἔτος 1145 [1], διὰ τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐν Πάτμῳ μοναχοὺς *ἐξκουσίαν* ἓξ ἐπὶ πλέον παροίκων (ἤτοι ἐν ὅλῳ 18 παροίκους) διὰ τὰ ἐν Λέρῳ κτήματα τῆς μονῆς (MM, σελ. 104 - 105, ἀρ. 26). Κατὰ ταῦτα τὸ 1145 ἀποτελεῖ ἀκλόνητον terminus ante quem διὰ τὴν χρονολόγησιν ὁλοκλήρου τοῦ εἰλητοῦ, ἐφ' ὅσον τὸ ἔγγραφον τοῦτο τοῦ Μανουὴλ δὲν περιέχεται ἐν τῷ εἰλητῷ [2].

15. (στ. 446 - 625) *† Τὸ ἴσον τοῦ πρακτικοῦ τῆς Λειψῶ καὶ τῶν ἐν τῇ Λέρῳ δύο προαστείων τοῦ τε Παρυενίου καὶ τῶν Τεμενίων πρὸς δὲ καὶ τοῦ ἥμισυ κάοτρου τοῦ Παντελίου †.*

Ἀρχ.: *Κατὰ τὸν 'Ιούλιον μῆνα τῆς ἐνισταμένης δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ,ϛφηε' ἔτους τιμία καὶ προσκυνητὴ πρόσταξις...*

Τελ.: *...καὶ τῶ μέρει τῶν μοναχῶν εἰς ἀσφάλειαν ἐπεδόθη μηνὶ καὶ ἰνδικτιῶνι σὺν ἔτεσιν* [3] *τοῖς προγεγραμμένοις †.* 'Ακολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, τέσσαρες ὑπογραφαὶ κληρικῶν (στ. 614 - 617), πέντε σίγνα μαρτύρων τῆς παραδόσεως (στ. 618) καὶ (πάντοτε διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς) ἡ ὑπογραφὴ 'Ιωάννου τοῦ Θεολογίτου (στ. 619).—Ἕπονται (στ. 620 - 625), δι' ἄλλης ἑκάστη χειρός, τρεῖς ὑπογραφαὶ ἐπισκόπων, τὰς ὁποίας παρέλειψαν οἱ MM.:

† Γεώργιος ὁ εὐτελὴς ἐπίσκοπος Σάμου τὸ παρὸν εισον μετὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀντιβαλὼν καὶ κατὰ πάντα ἠσάζων αιβρὸ(ν) ὑπέγραψα †.

† Νικόλαος ὁ εὐτελὴς ἐπίσκοπος [Λέρου?] τὸ παρὸν ἴσον μετὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀντιβαλὼν καὶ κατὰ πάντα ἰσάζον εὗ[ρὼν] ὑπέγραψα †.

† ...ὁ εὐτελὴς ἐπίσκοπος Κῶ τοῦ ...π... [τὸ παρὸν?] εισον μετὰ τοῦ πρωτοτοίπου ἀντιβαλὼν καὶ κατὰ πάντα εἰσάζων εὑρὼν ὑπέγραψα †.

Χρονολογία: Μετὰ τὸν 'Απρίλιον τοῦ 1089 [4] (βλ. Παρατηρήσεις).

Παράδοσις: Τὸ πρακτικὸν τοῦτο παραδίδεται καὶ διά τινος παλαιοτάτου ἀντιγράφου

1. Dölger *Regesten*, ἀρ. 1340.— Τὸ ἔγγραφον παρέχει τὴν χρονολογικὴν ἔνδειξιν *Μάρτιος, ἰνδ. η'*. 'Επειδὴ ὅμως ἀπὸ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ συνάγεται α') ὅτι ἡ *δέησις* τῶν μοναχῶν τῆς Πάτμου ἐγένετο ἐπὶ καθηγουμένου Θεοκτίστου, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὰ ἔτη 1130 - 1157/8, καὶ β') ὅτι ἡ βασιλικὴ *λύσις* ἀπελύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μανουήλ, ἡ μόνη ὀγδόη ἰνδικτιὼν ἡ συμπίπτουσα κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ Μανουὴλ (1143 - 1180) μὲ τὴν ἡγουμενείαν τοῦ Θεοκτίστου εἶναι τὸ ἔτος 1145.

2. Βλ. καὶ κατωτέρω, σελ. 118, σημ. 2.

3. *ἔτεσιν* : *ἑτέροις* MM.

4. Τὸ πρακτικὸν τοῦ Εὐσταθίου, ἐκθέτον τὸ ἱστορικὸν τοῦ ζητήματος (βλ. Παρατηρήσεις), ἄρχεται μὲ τὴν χρονολογικὴν ἔνδειξιν: *Κατὰ τὸν 'Ιούλιον μῆνα τῆς ἐνισταμένης δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ,ϛφηε'* [=1087] *βασιλικὴ πρόσταξις προεκομίσθη* [...] *ἐμοὶ* [=τῷ Χαρσιανίτῃ]. Τὸ πρακτικὸν ὅμως δὲν συνετάχθη τὸν 'Ιούλιον τοῦ 1087 (ὡς φέρεται χρονολογούμενον παρὰ MM, σελ. 34), ἀλλὰ μετὰ τὸν 'Απρίλιον τοῦ 1089, ὅτε συνετά-

(Φλωρ. ἀρ. 62), οὐδὲν φέροντος στοιχεῖον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς χρονολογήσεώς του. Τὸ κείμενον τοῦ ἀντιγράφου τούτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ περιεχόμενον εἰς τὸ εἰλητὸν παρουσιάζει φραστικὰς διαφορὰς καὶ παραλείψεις, εἴς τινα δὲ σημεῖα παραδίδεται τεταραγμένον.

Περιεχόμενον: Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ πρακτικοῦ ὁ στρατηγὸς καὶ προνοητὴς Σάμου Εὐστάθιος ὁ Χαρσιανίτης παραδίδει εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου προάστια τῆς νήσου Λέρου καὶ τὴν νῆσον Λειψῶ.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 34 - 44, ἀρ. 12. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐβασίσθη καὶ ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ἀντιγράφου (Φλωρ. ἀρ. 62), καίτοι οἱ ἐκδόται δὲν μνημονεύουν τοῦτο.

Βιβλιογρ.: Ostrogorsky, *Féodalité*, σελ. 296.

Παρατηρήσεις: Λεπτομερεστέρα ἐξέτασις τοῦ ἐγγράφου τούτου δίδει χρήσιμα συμπεράσματα διὰ τὴν μελέτην τοῦ ὅλου εἰλητοῦ.— Ὁ συντάσσων τὸ πρακτικὸν στρατηγὸς καὶ προνοητὴς Σάμου Εὐστάθιος ἐκθέτει τὸ ἱστορικὸν τῶν ἐνεργειῶν του, παραθέτει σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλομήτορος, βάσει τῶν ὁποίων ἐνήργησε, ἐνσωματώνει εἰς τὸ κείμενόν του τὴν λεπτομερειακὴν περιγραφὴν τῶν παραδοθέντων εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου κτημάτων καὶ περιοχῶν (βάσει πρακτικοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου Ἀντζᾶ), προσθέτει δὲ ὅτι, ἐπὶ ἀναφυείσης διαφορᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατανομὴν νομαδιαίας γῆς, συνετάχθη ἕτερον, λεπτομερές, πρακτικὸν ὑπὸ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου, τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον ἐπιτάσσει ὁ Χαρσιανίτης εὐθὺς μετὰ τὸ ἰδικόν του πρακτικὸν καὶ ἐπικυρώνει διὰ τῆς σφραγῖδός του. Ὁ Χαρσιανίτης γράφει ἐπὶ λέξει: *...καθὼς καὶ τὸ γεγονὸς ἐπὶ τούτῳ πρακτικὸν παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ διενεργήσαντος* [τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου] *σαφέστερον παρίστησιν, ὅπερ* [=πρακτικὸν τοῦ Θεολογίτου] *καὶ τῷ παρόντι πρακτικῷ συνεσφραγίσθη καὶ τῷ μέρει τῆς μονῆς ἐπεδόθη* (στ. 556 - 557=MM, σελ. 40, στ. 4 - 5). Πράγματι, μετὰ τὸ κείμενον τοῦ ὑπὸ τοῦ Χαρσιανίτου συνταχθέντος πρακτικοῦ καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπογραφήν του (*Εὐστάθιος στρατηγὸς* [...] *τὸ παρὸν πρακτικὸν* [...] *ὑπέγραψα καὶ ἐσφράγισα*... στ. 588 - 591), ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον τοῦ προμνημονευθέντος πρακτικοῦ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου (στ. 592 - 619=MM, σελ. 40 - 44). Κατὰ ταῦτα ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἓν καὶ μόνον ἔγγραφον, τὸ πρακτικὸν τοῦ στρατηγοῦ Εὐσταθίου τοῦ Χαρσιανίτου, εἰς τὸ κείμενον τοῦ ὁποίου παρεντίθεται μὲν τὸ κείμενον βασιλικῶν ἐγγράφων, ἐπιτάσσεται δὲ τὸ κείμενον ἄλλου σχετικοῦ πρακτικοῦ. Ἡ ὑπογραφὴ τοῦ στρατηγοῦ ἐτέθη εἰς τὸ τέλος τοῦ κειμένου τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντος πρακτικοῦ, ἤτοι περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐγγράφου, ἀλλ' ἡ σφραγίς του εἶχεν ἀσφαλῶς τεθῆ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐν συνεχείᾳ ἐπιτασσομένου πρακτικοῦ τοῦ νοταρίου, ἤτοι εἰς τὸ ἐσχατόκολλον τοῦ ἐγγράφου. Παρομοίαν «διπλωματικὴν ἀνωμαλίαν» ἐπεσήμανεν ὁ καθηγητὴς Δ. Ζακυθηνὸς εἰς τὸ κτηματολόγιον τῆς λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας τοῦ ἔτους 1264 [1].

Τὸ πρακτικὸν τοῦ Εὐσταθίου καὶ τὸ εἰς τοῦτο ἐπιτασσόμενον πρακτικὸν τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου περατοῦται μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ τελευταίου. Αἱ ἀκολου-

---

χθη τὸ ἐπιτασσόμενον πρακτικὸν τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου, τὸ ὁποῖον μνημονεύει εἰς τὸ κείμενόν του καὶ ὁ Χαρσιανίτης. Ὥστε ἡ ἀόριστος χρονολογικὴ ἔνδειξις *μηνὶ καὶ ἰνδικτιῶνι τοῖς προγεγραμμένοις*, ἡ ὁποία κατακλείει τὸ κείμενον τοῦ Πρακτικοῦ τοῦ Εὐσταθίου, δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγράφου του σημειωθεῖσαν (Ἰούλ. 1087), ἡ ὁποία προσδιορίζει ἁπλῶς τὸν χρόνον ἐνάρξεως τῶν ἐνεργειῶν του.

1. Ζακυθηνοῦ, *Κτηματολόγιον Κεφαλληνίας*, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 330 - 31.— Πρβλ. καὶ Τζαννετάτου, *Πρακτικόν*, σελ. 9 - 10.— Καὶ εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἡ χρονολογία, ἐπικύρωσις κλπ. εὑρίσκονται περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐγγράφου, ἐπιτάσσονται δὲ λεπτομε-

θοῦσαι ἐνταῦθα τρεῖς ὑπογραφαὶ ἐπισκόπων προσετέθησαν κατά τινα (οὐχὶ πολὺ μεταγενεστέραν) ἐπικύρωσιν τοῦ ἐν λόγῳ πρακτικοῦ (βλ. κατωτέρω).

Τὸ περιεχόμενον τοῦ εἰλητοῦ περατοῦται εἰς τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπισκόπων. Ὁ ἀφεθεὶς κάτωθεν λευκὸς χῶρος μαρτυρεῖ ὅτι δὲν περιείχοντο ἐν συνεχείᾳ ἄλλα ἔγγραφα. Ὑπάρχουν ἄλλωστε ἐνδείξεις (ἴχνη ὀπῶν) ὅτι εἰς τὸ ἄκρον τοῦ εἰλητοῦ ἦτο ἀπηωρημένη σφραγίς.

Ἀνακεφαλαιώνοντες τὰ ἀνωτέρω, ἔχομεν τὸν κάτωθι πίνακα ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα περιείχοντο εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 50 ἀκέφαλον εἰλητὸν τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου:

1) *Χρυσόβουλλον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' οὗ παραχωροῦνται ἡ Λειψὼ καὶ κτήματα τῆς Λέρου (Μάιος 1087, ΜΜ — σελ. 25 - 28).

2) *Χρυσόβουλλον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς (Ἀπρ. 1088 — ΜΜ, σελ. 44 - 49).

3 - 6) *Πιττάκιον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' οὗ ἐπικυροῦται ἡ διὰ τοῦ ἀνωτέρω χρυσοβούλλου παραχώρησις τῆς νήσου Πάτμου (Ἀπρ. 1088 — ΜΜ, σελ. 49 - 50). Τὸ αὐτὸ κείμενον τετράκις κατεστρωμένον.

7 - 10) *Πιττάκιον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς, δι' οὗ ἐπικυροῦνται παρασχεθεῖσαι φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ (Μάιος 1088 — ΜΜ, σελ. 53 - 54). Τὸ αὐτὸ κείμενον τετράκις κατεστρωμένον.

11) *Πιττάκιον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῷ δωρηθέντων εἰς τὸν Χριστόδουλον κτημάτων (Ἰούν. 1087 — ΜΜ, σελ. 29).

12) *Δεσποινικὸν πιττάκιον* Ἄννης τῆς Δαλασσηνῆς ὑπὲρ τῶν ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῷ δωρηθέντων εἰς τὸν Χριστόδουλον κτημάτων (15 Ἰουν. 1087 — ΜΜ, σελ. 32 - 33).

13) *Πρακτικὸν* παραδόσεως τῆς νήσου Πάτμου εἰς τὸν Χριστόδουλον (Αὔγ. 1088 — ΜΜ, σελ. 55 - 57).

14) *Λύσις* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῷ δωρηθέντων κτημάτων (Ἰούλ. 1099 ἢ 1114 — ΜΜ, σελ. 94 - 95).

15) *Πρακτικὸν* (μεθ' ἑτέρου, ἐπισυνημμένου) περὶ τῆς παραδόσεως τῆς

ρεῖς ἀναγραφαὶ κτημάτων (κείμενα ἄλλου ἢ ἄλλων ἐπὶ μέρους πρακτικῶν), ἡ δὲ σφραγὶς τοῦ ἐπικυρώσαντος τὸ ἔγγραφον ἦτο ἀπηωρημένη εἰς τὸ ἐσχατόκολλον τοῦ ὅλου εἰλητοῦ, προσεπικυροῦσα προφανῶς καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα κείμενα. Τὸ πρακτικὸν τοῦ Εὐσταθίου Χαρσιανίτου ἀποδεικνύει ὅτι ἡ «διπλωματικὴ αὕτη ἀνωμαλία» δὲν ἦτο ἀσυνήθης. Εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο περιπτώσεις δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τρίτη, τὸ Πατμιακὸν εἰλητόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ μὲν ὑπογραφὴ τοῦ ἐπικυρώσαντος τοῦτο Γεωργίου Πλευρῆ ἐτέθη πρὸ τοῦ ἐπιτασσομένου τελευταίου ἐγγράφου, ἡ δὲ σφραγὶς ἐτέθη, ὡς εἰκάζομεν, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὅλου εἰλητοῦ (βλ. κατωτέρω σελ. 115 - 116).

Λειψοῦς καὶ κτημάτων τῆς Λέρου εἰς τὸν Χριστόδουλον (μετὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1089 — ΜΜ, σελ. 34 - 44).

Κατὰ ταῦτα, τὸ μακρότατον τοῦτο εἰλητόν, συμπληρωθὲν νῦν καὶ δι' ἑνὸς ἀκόμη τεμαχίου ἐν ἀρχῇ, περιέχει τὸ κείμενον δ έ κ α ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐξ ὧν τὰ δύο τετράκις κατεστρωμένα (ἀρ. 3 - 6 καὶ 7 - 10), ἤτοι ἐν συνόλῳ περιέχει δεκαπέντε καταστρώσεις ἐγγράφων. Τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἔγγραφα (αὐτοκρατορικὰ ἢ δημοσίων λειτουργῶν) ἔχουν ἀπολυθῇ μεταξὺ Μαΐου 1087 (ἀρ. 1 τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς) καὶ Ἰουλίου 1099 ἢ 1114 (ἀρ. 14). Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐν τῷ εἰλητῷ δὲν παρατίθενται πάντοτε κατ' ἀπόλυτον χρονολογικὴν σειράν [1]. Μέχρι τῆς ἰδιοχείρου ὑπογραφῆς Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ διασῴζονται 13+1 (τὸ ἐν ἀρχῇ ὑφ' ἡμῶν συγκολληθὲν) = 14 ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1087, 1088 καὶ 1099 ἢ 1114. Ἐν συνεχείᾳ εἶναι γεγραμμένα, μέχρι τῶν ἰδιοχείρων ὑπογραφῶν τῶν ἐπισκόπων, ἕτερα δύο ἔγγραφα (ἓν πρακτικὸν μεθ' ἑτέρου ἐπισυνημμένου) τῶν ἐτῶν 1087/1088 καὶ 1089.

Πάντα τὰ ἔγγραφα τοῦ εἰλητοῦ ἔχουν ἓν κοινὸν χαρακτηριστικόν: ὅτι ἀναφέρονται καὶ τὰ δέκα εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ εἰς τὰ κτήματα τὰ ὁποῖα εἶχεν αὕτη ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῷ κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἵδρυσίν της χρόνους [2]. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποκτᾷ ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν χρονολόγησιν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰλητοῦ.

Διὰ τὴν χ ρ ο ν ο λ ό γ η σ ι ν καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ ε ἴ δ ο υ ς τοῦ ἐγγράφου ὑπογραμμίζομεν τὰς ἑξῆς διαπιστώσεις καὶ παρατηρήσεις:

α') ***Πάντα τὰ ἔγγραφα εἶναι τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἢ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας του***· τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ εἰλητὸν ἐγράφη, ἂν μὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἀλεξίου, τοὐλάχιστον εἰς χρόνον μὴ ἀπέχοντα τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ἄλλως, θὰ κατεστρώνοντο ἐν αὐτῷ χρυσόβουλλα καὶ λοιπὰ ἔγγραφα μεταγενεστέρων βασιλέων. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν τὸ ἐλλεῖπον ἐν ἀρχῇ τμῆμα τοῦ εἰλητοῦ περιεῖχε καὶ ἄλλα ἔγγραφα, ἀλλ' ὁπωσδήποτε θὰ ἦτο μᾶλλον ἀπίθανον νὰ ἐγράφοντο ἐκεῖ ἔγγραφα μεταγενεστέρων βασιλέων (Ἰωάννου ἢ Μανουὴλ τῶν Κομνηνῶν λ.χ.), προτασσόμενα τῶν ἱδρυτικῶν χρυσοβούλλων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ [3]. Ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν τὸ εἰλητὸν συνετάσσετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μεταγενεστέρου αὐτοκράτορος, τὰ ἐν αὐτῷ καταστρω-

---

1. Ἡ σειρὰ αὕτη εἶναι: ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. **1** (Μάιος 1087), ἀρ. **11** (Ἰούν. 1087), ἀρ. **12** (15 Ἰουν. 1087), ἀρ. **2** (Ἀπρ. 1088), ἀρ. **3 - 6** (Ἀπρ. 1088), ἀρ. **7 - 10** (Μάιος 1088), ἀρ. **13** (Αὔγ. 1088), ἀρ. **15** (μετὰ τὸν Ἀπρίλ. 1089), ἀρ. **14** (Ἰούλ. 1099 ἢ Ἰούλ. 1114).

2. Ἤτοι, μετὰ τὴν ἀπόδοσιν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοδούλου εἰς τὸ δημόσιον τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα κατεῖχεν οὗτος ἐν Κῷ, Στροβίλῳ καὶ ἀλλαχοῦ.

3. Περὶ τούτου βλ. καὶ κατωτ., σελ. 118, σημ. 2.

θέντα αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα θὰ ἐτιτλοφοροῦντο μὲ τὴν συνήθη εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ἔνδειξιν: *τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Ἀλεξίου* κτλ. Ἡ ἀπουσία πάσης τοιαύτης μνείας μαρτυρεῖ ὅτι τὸ εἰλητὸν συνετάχθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀπολύσαντος τὰ ἐν αὐτῷ καταγραφόμενα ἔγγραφα αὐτοκράτορος.

β') ***Πάντα τὰ ἔγγραφα τοῦ εἰλητοῦ ἀφοροῦν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς μονῆς ἢ εἰς κτήματα τὰ ὁποῖα κατεῖχεν αὕτη ἅμα τῇ ἱδρύσει της*** ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῷ. Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποκτήσει ἄλλα μετόχια. Ἄλλως θὰ ἦτο παράδοξον νὰ μὴ περιέχωνται ἐν τῷ εἰλητῷ τούτῳ (τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, συλλογὴν τίτλων ἰδιοκτησίας τῆς μονῆς) ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς ἄλλα μετόχια. Τοιουτοτρόπως δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι τὸ εἰλητὸν ἐγράφη: πρὸ τοῦ 1258, καθ' ὃ ἀποκτᾷ ἡ μονὴ μετόχια ἐν Κῷ [1]· πρὸ τοῦ 1216, καθ' ὃ προσηρτήθησαν τὰ μετόχια τοῦ Πύργου [2]· πρὸ τοῦ 1196, καθ' ὃ παραχωρεῖται εἰς τὴν ἐν Πάτμῳ μονὴν μετόχιον τῆς Κρήτης [3]. Ἀλλ' ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω [4], τὸ εἰλητὸν πρέπει νὰ ἐγράφη καὶ πρὸ τοῦ 1145.

γ') ***Ἡ γραφή***. Αὕτη εἶναι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, εἰς τὸν τύπον τῆς γραφῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τοῦ ΙΑ' αἰῶνος (ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Dölger ἀνεγνωρίσθη), καὶ δὴ τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ [5].

---

1. Ἐ. Βρανούση, *Ἀνέκδοτος παλαιὸς κατάλογος ἐγγράφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς*, Σύμμεικτα ΚΒΕ, σελ. 137 κἑ.

2. Πρβλ. καὶ Μ. Νυσταζοπούλου, *Γράμμα τοῦ ἱερέως καὶ νομικοῦ τῶν Παλατίων Νικήτα Καραντηνοῦ πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς*, Χαριστήριον εἰς Ἀν. Ὀρλάνδον, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1965, σελ. 306.

3. ΜΜ, σελ. 132, ἀρ. 36.

4. Βλ. ἀνωτ., σελ. 109.

5. Ἡ ἀντιβολὴ τοῦ Πατμιακοῦ εἰλητοῦ πρὸς ἔγγραφα τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τῶν χρόνων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (πρωτότυπα ἢ ἐπίσημα ἀντίγραφα, Kanzleikopien), καταδεικνύει ὅτι ἡ γραφὴ τούτου ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τὰ ἀπολυθέντα μέχρι τοῦ 1100, ἀκόμη δὲ καὶ πρὸς ἔγγραφα προγενεστέρων βασιλέων. Ἡ γραφὴ τῶν χρυσοβούλλων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μετὰ τὸ 1100 εἶναι διάφορος, ὀλιγώτερον ἐπιμεμελημένη ἢ στρογγύλη. Πρβλ. προχείρως τὰ ὑπ' ἀρ. 27 (τοῦ 1057), 28 (τοῦ 1060), 30 (τοῦ 1074), 31 (τοῦ 1079), 34 (τοῦ 1081), 38 (τοῦ 1084) τῆς μονῆς Λαύρας *(Actes de Lavra)* καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 (τοῦ 1082), 3 (τοῦ 1086), 35 (τοῦ 1079) ἔγγραφα τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐν *Schatzkammer*, ἔγγραφα τῶν αὐτοκρατόρων, ἀπὸ τοῦ 1057 καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ 1086. Ἡ γραφὴ τῶν ἐγγράφων τούτων ὁμοιάζει πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ Πατμιακοῦ εἰλητοῦ. Ἀντιθέτως ἄλλα χρυσόβουλλα Ἀλεξίου τῶν ἐτῶν 1090 ἢ 1105 (*Actes de Lavra,* ὑπ' ἀριθ. 44) καὶ 1102, 1104, 1109 (*Schatzkammer*, ἀρ. 50, 51, 53) διαφέρουν κατὰ πολύ.— Ὁ συνάδελφος κ. Ν. Οἰκονομίδης, ἐπιθυμῶν νὰ καταβιβάσῃ χρονολογικῶς τὸ εἰλητὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, εἰσάγει τὴν θεωρίαν ὅτι ἐπαρχιακοὶ γραφεῖς, συντηρητικώτεροι τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἦτο δυνατόν, μετὰ δύο ἢ τρεῖς γενεάς, νὰ ἀπομιμῶνται τὴν γραφὴν ὄχι τῶν συγχρόνων των γραφέων τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας, ἀλλὰ τῶν πάππων ἢ προπάππων των (πρβλ. κατωτέρω, σελ. 123). Νομίζω ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη εὑρεθῇ τοιοῦτον παράδει-

δ') ***Ἡ ἰδιόχειρος ὑπογραφὴ Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ.*** Ὁ Βυζαντινὸς οὗτος ἀξιωματοῦχος ἐπικυροῖ, ὡς ἐλέχθη, ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1087 μέχρι 1099 ἢ 1114. Ἡ ἰδιόχειρος αὐτοῦ ὑπογραφὴ εὑρίσκεται μετὰ τὸ ἔγγραφον ὑπ' ἀρ. 14, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴδομεν [1], κατεστρώθη τελικῶς εἰς τὸ σέκρετον τῆς βασιλικῆς σακέλλης τὸν Σεπτ. τῆς ἀρχομένης η' ἰνδικτιῶνος = 1099 ἢ 1114. Ἔχει δὲ τεθῆ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ Γεωργίου Πλευρῆ κατὰ τὸν Μάιον τῆς η' ἰνδ., τ.ἔ. τὸν Μάιον τοῦ ἑπομένου ἔτους 1100 ἢ 1115. Ὅθεν ὁ χρόνος τῆς καταρτίσεως τοῦ εἰλητοῦ καθορίζεται μετὰ βεβαιότητος, κατὰ προσέγγισιν μιᾶς δεκαπενταετίας, μετὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1099 ἢ 1114 καὶ πρὸ τοῦ Ματου 1100 ἢ 1115. Λόγῳ δὲ γραφῆς προτιμητέον τὸ ἔτος 1099/1100.

Ἐπὶ πλέον ἡ ὑπογραφὴ τοῦ βυζαντινοῦ ἀξιωματούχου βοηθεῖ νὰ καθορίσωμεν τὸν τύπον τοῦ ἐγγράφου. Συνήθως τὰ κεκυρωμένα ἀντίγραφα διὰ τὸν ἀποδέκτην (Empfängerkopien) ἤρχιζον μὲ τὴν φράσιν *τὸ ἴσον τοῦ τιμίου* κλπ. καὶ ἔφερον εἰς τὸ τέλος τὴν ἐπικύρωσιν (δι' ἰδιοχείρου ὑπογραφῆς) ἀνωτέρου κρατικοῦ ἀξιωματούχου ἢ ἀνωτέρου κληρικοῦ [2]. Καίτοι ἐνταῦθα ἐπικυροῦται ὁλόκληρος συλλογὴ ἀντιγράφων, καὶ οὐχί, ὡς συνήθως, ἓν μεμονωμένον ἀντίγραφον, ἔχομεν, νομίζω, πρὸ ὀφθαλμῶν ἓν σπάνιον δεῖγμα Empfängerkopie. Ἀλλ', ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὸ εἰλητὸν τῆς Πάτμου δὲν εἶναι ἁπλῆ Empfängerkopie.

Τὸ ὅτι ὁ Γεώργιος Πλευρῆς δὲν ἀναφέρει τὸ ἀξίωμά του εἶναι ἀσύνηθες. Συνήθως οἱ ἀξιωματοῦχοι, ἐπικυροῦντες ἔγγραφα, ὑπέγραφον μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν. Ἴσως ὁ Πλευρῆς ἐθεώρησε περιττὴν τοιαύτην ἀναγραφήν, ἐφ' ὅσον δηλοῖ ἐν συνεχείᾳ ὅτι ἐσφράγισε τὸ ἔγγραφον, καὶ προφανῶς ἐπὶ τῆς σφραγῖδος ἦτο γεγραμμένον τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ. Ἀτυχῶς ἡ σφραγὶς αὕτη δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Σῳζομένη σφραγὶς τοῦ αὐτοῦ, πιθανώτατα, Γεωργίου Πλευρῆ, οὐδὲν στοιχεῖον περὶ τοῦ ἀξιώματος ὅπερ ἔφερεν ὁ κάτοχος αὐτῆς παρέχει: *Τὸν Πλευρῆν Γεώργιον σκέπις με Κύρη.* Ὁ δημοσιεύσας τὴν σφραγῖδα Κωνσταντόπουλος τοποθετεῖ ταύτην κατὰ τὸν ΙΑ' - ΙΒ' αἰ. [3]. Ἐπειδὴ

γμα (προσωπικῶς γνωρίζω μόνον κωδικογράφους χρησιμοποιοῦντας ἀρχαϊκώτερον τῆς ἐποχῆς των τύπον γραφῆς), τοῦτο δὲν θ' ἀποτελέσῃ βεβαίως κανόνα, ὁπωσδήποτε δὲ δὲν θὰ εἶναι ἰσχυρότερον τῶν ἄλλων ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα συνηγοροῦν εἰς τὸ νὰ τοποθετήσωμεν τὸ εἰλητὸν κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξίου τοῦ Α'.

1. Βλ. ἀνωτ., σελ. 107.

2. Dölger, *Schatzkammer*, σελ. 96.— Τοῦ αὐτοῦ, *Der Kodikellos*, σελ. 40 : 45.

3. Κωνσταντοπούλου, *Βυζαντιακὰ Μολυβδόβουλλα*, Ἀθῆναι 1917, σελ. 178, ἀρ. 685.— Νέα ἐξ αὐτοψίας ἐξέτασις τοῦ μολυβδοβούλλου, ἀποκειμένου εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Κ. ἦτο ὀρθή.—Τὸ ὄνομα Πλευρῆς δὲν εἶναι ἀσύνηθες παρὰ Βυζαντινοῖς· Κωνσταντῖνος Πλεύρης, ΜΜ, τόμ. Ϛ', σελ. 230· πρβλ. καὶ Laurent, *Bulles métriques*, ἀρ. 49a.— Βλ. ὡσαύτως ἐπίγραμμα εἰς

ὅμως τὰ κεκυρωμένα ἀντίγραφα τοῦ τύπου τούτου (Empfängerkopie) φέρουν συνήθως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ *κριτοῦ τοῦ βήλου*, τοῦ *ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ* ἢ τοῦ *ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν* (ἀργότερον δὲ τοῦ *δικαιοδότου*) [1], εἰκάζομεν ὅτι ὁ ἐπικυρῶν τὸ εἰλητὸν τῆς Πάτμου Γεώργιος ὁ Πλευρῆς ἔφερε πιθανῶς ἓν τῶν ἀξιωμάτων τούτων [2].

ε') ***Αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων μετὰ τὸ τελευταῖον ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ.*** Τὸ τελευταῖον ἔγγραφον, τὸ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Πλευρῆ, ἀποτελεῖ, ὡς ἐλέχθη, δεύτερον τμῆμα προσαρτηθὲν εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ εἰλητοῦ (ἄλλος γραφικὸς χαρακτήρ, κείμενον γεγραμμένον εἰς μεγαλύτερον κατά τι πλάτος, χάρτης κατά τι πλατύτερος, ψαλιδισμένος ἑκατέρωθεν, ὥστε νὰ μὴ διαφέρῃ ἀπὸ τὸ πλάτος τοῦ προηγουμένου, κλπ.). Τὸ δεύτερον τοῦτο τμῆμα, φέρον μάλιστα καὶ ἰδίαν ἐπικύρωσιν, τὰς τρεῖς ὑπογραφὰς τῶν ἐπισκόπων [3], ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς κεκυρωμένον ἀντίγραφον. Διατί ὅμως συνεκολλήθη εἰς τὸ εἰλητὸν μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Πλευρῆ, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀποτελῇ μίαν ἑνότητα (ὁ τίτλος *τὸ ἴσον τοῦ πρακτικοῦ* κλπ. ἔχει γραφῇ εἰς τὸ τεμάχιον τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Πλευρῆ καὶ οὐχὶ εἰς τὸ συγκολληθὲν νέον τεμάχιον, πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ γραφέως τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ εἰλητοῦ), δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν, εἰμὴ μὲ μίαν ὑπόθεσιν: Εἰκάζομεν, ὅτι τὸ μακρότατον τοῦτο πρακτικὸν τοῦ Χαρσιανίτου (6 τεμάχια χάρτου, 2,32 μ.), προϋπάρχον ἔγγραφον, κεκυρωμένον ἤδη, ἐκρίθη ἄσκοπον ὅπως ἀντιγραφῇ ἐκ νέου, συνεκολλήθη ἐπιμελῶς μὲ τὰ προηγούμενα (12 τεμάχια = 14 ἔγγραφα), τὰ ὁποῖα ἐπικυρώνει ὁ Γεώργιος Πλευρῆς· ἐτέθη δὲ ἡ μὲν ὑπογραφὴ τοῦ ἀξιωματούχου τούτου μετὰ τὸ τέλος τῶν 14 ἐγγράφων τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἀντέβαλε, ἡ δὲ σφραγὶς αὐτοῦ μετὰ τὸ τέλος τοῦ προσαρτηθέντος τελευταίου ἐγγράφου. Διότι ὁ Γεώργιος Πλευρῆς γράφει *ὑπέγραψα* καὶ *ἐσφράγισα κάτωθεν*, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀφεθῇ χῶρος διὰ τὴν σφραγῖδα μετὰ τὴν ὑπο-

---

θανοῦσαν θυγατέρα πρωτονοταρίου τινὸς Πλευρῆ, συνταχθὲν πρὸ τοῦ 1200 (Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἐπιγράμματα Ἰωάννου Ἀποκαύκου*, Ἀθηνᾶ 15, 1903, σελ. 469-470).

1. Dölger, *Schatzkammer*, σελ. 96, σημ. 9.

2. Τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα καὶ ἄλλαι ἀδεξιότητες εἰς τὸ αὐτόγραφον σημείωμα καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Πλευρῆ (βλ. σελ. 107 καὶ πανομοιότυπον) δὲν ἐμποδίζουν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οὗτος ἦτο ἀνώτερος Βυζαντινὸς ἀξιωματοῦχος. Παρόμοια σφάλματα παρουσιάζουν καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων (σελ. 109) καὶ αὐτόγραφα ἀνωτέρων τοῦ Πλευρῆ ἀξιωματούχων: *Εφσταθηος στρατηγός Λο[υ]κανηας ὁ Σκεπηδης* ὑπογράφεται ἀδεξίως εἰς ἔγγραφον τοῦ 1042 (A. Guillou, *La Lucanie Byzantine*, Byzantion 35, 1965, σελ. 122).

3. Ἐκ τῶν ἐπισκόπων τούτων ὁ Γεώργιος Σάμου δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς ὁμώνυμον ἐπίσκοπον Σάμου, οὗτινος ἡ σφραγὶς τοποθετεῖται ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἐκδότου (Laurent, *Corpus*, Ε', ἀρ. 704) εἰς τὸν ΙΑ' αἰ.: *Κύριε βοήθει Γεωργίῳ ἐπισκόπῳ Σάμου.*

γραφήν του. Εἶναι δὲ ἀδιανόητον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀπέκοψαν τὸ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τμῆμα καὶ ἀφῆρεσαν τὴν σφραγῖδα, διὰ νὰ συγκολλήσουν ἐν ἀκόμη ἔγγραφον. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ σφραγὶς τοῦ Πλευρῆ εἶχε τεθῆ μετὰ τὸ τέλος τοῦ προσαρτηθέντος τελευταίου (κεκυρωμένου ἐπίσης) ἐγγράφου, εἰς τὸ ἐσχατόκολλον τοῦ ὅλου εἰλητοῦ. Τοῦτο προφανῶς δηλοῖ ἡ μετὰ τὴν λέξιν *ὑπέγραψα* προσθήκη *κάτωθεν* [1]. Παρομοία ἐνέργεια δὲν ἦτο, ὡς εἴδομεν [2], ἀσυνήθης.

Κατὰ ταῦτα συμπεραίνομεν ὅτι τὸ εἰλητὸν ἐγράφη ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, ὀλίγον πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1100 ἢ 1115 (προτιμητέον τὸ ἔτος 1100 διὰ λόγους γραφῆς). Ἀποτελεῖ δὲ συλλογὴν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐπικυρωθεῖσαν τὸν Μάιον τοῦ 1100 ἢ 1115 ὑπὸ Βυζαντινοῦ ἀξιωματούχου, τοῦ Γεωργίου Πλευρῆ.

Γνωστὰ εἶναι κεκυρωμένα ἀντίγραφα δύο, τριῶν ἢ τεσσάρων ἐγγράφων κατεστρωμένων ἐν συνεχείᾳ, αἱ λεγόμεναι Sammelkopien [3], ὡς εἶναι λ.χ. δύο ἢ τρία τοιαῦτα ἀντίγραφα ἐκ τῆς μονῆς Βατοπεδίου (μήκους 0,60 μ. περίπου), γραφέντα ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ κυρωθέντα ὑπό τινος ἐπισκόπου, περιέχοντα δὲ ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς ἓν μετόχιον ἢ πρὸς ἄλλην ἐνότητα [4]. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται μικραὶ συλλογαὶ ἐγγράφων ἐν ἀντιγράφῳ, προχείρως γεγραμμέναι ὑπὸ μοναχῶν, δὲν συγκρίνονται πρὸς τὸ Πατμιακὸν εἰλητόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίσημος ἐμφάνισις, ἡ ἐπιμέλεια καὶ κομψότης τῆς γραφῆς κτλ., ἐνθυμίζουν τὰς Kanzleikopien τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ, τρόπον τινά, συνδυασμὸς Empfängerkopie καὶ Sammelkopie.

Ἐξ ἄλλου, γνωρίζομεν, ὅτι ἑκάστη μονὴ εἶχε συνήθως εἰδικὸν *Κώδικα* ἢ *Βρέβιον* (chartularium), εἰς τὸ ὁποῖον κατεστρώνοντο ἱδρυτικὰ καὶ κτητορικὰ ἔγγραφα, τίτλοι ἰδιοκτησίας κτλ. Τοιοῦτόν τι ἐνθυμίζει ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰλητὸν τῆς Πάτμου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ εἴχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν chartularium Βυζαντινῆς μονῆς ἐπὶ εἰλητοῦ, καὶ μάλιστα μὲ ἐπίσημον ἐπικύρωσιν. Καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδὲν παρόμοιον

---

1. Καὶ τὸ μνημονευθὲν ἤδη πρακτικὸν τῆς Κεφαλληνίας ἀναφέρει (πρβλ. ἔκδοσιν Τζαννετάτου, *Πρακτικόν*, σελ. 68, στ. 591) ὅτι ὁ ἐπικυρῶν *βεβούλλωται ταῦτα μετὰ τοῦ σιγιλλίου αὐτοῦ κάτωθεν*.

2. Βλ. ἀνωτ., σελ. 110, σημ. 1.

3. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀνήκουν τὰ ὑπ' ἀρ. Φλωρ. 31 καὶ 32 ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς. Κατηρτίσθησαν ἐν εἴδει Sammelkopie δι' ἓν μετόχιον καὶ δι' ἓν ὡρισμένον θέμα (ΙΕ' αἰ.).

4. Dölger, *Schatzkammer*, σελ. 120 - 121.

chartularium, καὶ μάλιστα τόσον παλαιόν [1], διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Τὰ γνωστὰ chartularia — λ.χ. τὸ ἐσχάτως ἀνευρεθὲν cartulaire A τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρόμου [2], τὸ τῆς μονῆς Μακρυνιτίσσης [3], τὸ τῆς Λεμβιωτίσσης [4], τὸ τῆς ἁγίας Σοφίας Λευκωσίας [5] — παραδίδονται συνήθως εἰς κώδικας, καὶ δὴ μεταγενεστέρους (ΙΓ', ΙΔ', ΙΕ' αἰ.), καὶ οὐχὶ εἰς εἰλητά. Οὔτε ὁ περιώνυμος *Τράγος* ἔχει τι τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἡμέτερον εἰλητόν. Οὗτος, εἰλητὸν ἐκ περγαμηνῆς, μήκους 3,165 μ., τοῦ ΙΑ' αἰ., φέρει εἰς τὸ τέλος τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ καὶ ὑπογραφὰς ἡγουμένων τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐγράφη δὲ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει [6]. Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, παρὰ τὰ θρυλούμενα [7], εἶναι ἓν μόνον τυπικὸν καὶ οὐχὶ συλλογὴ ἱδρυτικῶν καὶ κτητορικῶν ἐγγράφων (chartularium).

Τὸ εἰλητὸν τῆς Πάτμου προφανῶς δὲν συνετάχθη ὡς chartularium προοριζόμενον ν' ἀποτελέσῃ — ὡς οἱ ἐκ μεταγενεστέρων αἰώνων διασωθέντες γνωστοὶ κώδικες τῶν μονῶν — γενικὴν συναγωγὴν καὶ ἐνιαίαν κατάστρωσιν ἁπάντων τῶν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς μονῆς φυλασσομένων ἐγγράφων. Διότι παραλείπονται, ἐκτὸς τῆς κτητορικῆς Διαθήκης, τοῦ Κωδικέλλου καὶ τῆς Ὑποτυ-

---

1. Ἡ εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 444 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου σῳζομένη *Διάταξις* Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου ὑπὲρ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης μονῆς τοῦ Πανοικτίρμονος (ἔκδ. Κ. Σ ά θ α, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμ. Α', Βενετία 1872, σελ. ιζ' - ιθ' καὶ 3 - 69 = MM, τόμ. Ε', σελ. 293 - 327) περιέχει ὑποθήκας τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς πρὸς τοὺς μοναχούς, τυπικόν, κατάλογον σκευῶν καὶ κτημάτων, μεταξὺ δὲ ἄλλων κειμένων καὶ δύο ἀντίγραφα χρυσοβούλλων τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ Ζ' τοῦ Δούκα καὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου (Σ ά θ α, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 53 - 56). Κατὰ ταῦτα, ὁ κῶδιξ οὗτος, ὅστις φέρει καὶ τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν Μιχαὴλ τοῦ Ἀτταλειάτου τοῦ ἔτους 1077, δὲν ἀνήκει ἀπολύτως εἰς τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο εἶδος τῶν κωδίκων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν κυρίως συναγωγὴν καὶ κατάστρωσιν ἐγγράφων, συνήθως ὅλων ἢ τῶν κυριωτέρων — πάντως ὅμως πολλῶν — ἱδρυτικῶν, κτητορικῶν κ.ἄ. ἐπισήμων τίτλων μιᾶς μονῆς. Εἶναι μᾶλλον Τυπικὸν τῆς μονῆς καὶ ὄχι chartularium, πάντως δὲ δὲν εἶναι ἐπὶ εἰλητοῦ.

2. I. D u j č e v, *Le cartulaire A du monastère de Saint-Jean Prodrome sur le mont Ménécée retrouvé*, REB 16 (1958), σελ. 169 - 171.— T o ῦ α ὐ τ o ῦ *Der wiederaufgefundene «Alte Kodex» des Johannes-Prodromos Klosters bei Serrai*, Wiener Archiv 3. Studien zur Älteren Geschichte Osteuropas 2 (1959), σελ. 116 - 121.— T o ῦ α ὐ τ o ῦ, *L'ancien cartulaire du monastère de Saint-Jean Prodrome sur le mont Ménécée*, Zbornik Radova τοῦ Βυζ. Ἰνστ. Βελιγραδίου 6 (1960), σελ. 171 - 185.— Πρβλ. καὶ L a u r e n t ἐν REB 18 (1960), σελ. 293 - 299.

3. Βλ. D ö l g e r, *Facsimiles*, στήλη 24.

4. Βλ. MM, τόμ. Δ', σελ. V.

5. J. La M o n t e, *A Register of the Cartulary of Santa Sophia of Nicosia*, Byzantion 5 (1929/30), σελ. 439 - 522.

6. D ö l g e r, *Facsimiles*, στ. 24 - 25.— T o ῦ α ὐ τ o ῦ, *Die Echtheit des Tragos*, BZ 41 (1941), σελ. 341 κέ. = *Byz. Diplomatik*, σελ. 215 κέ.

7. Σ. Λ ά μ π ρ o υ, *Τὰ Πάτρια τοῦ Ἁγίου Ὄρους*, NE 9 (1912), σελ. 117 κέ.

πώσεως τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς (τὰ ὁποῖα εἶχον ἴσως ἀποτελέσει, μετ' ἄλλων κειμένων, ἄλλην ἑνότητα, εἰς ἄλλην συλλογὴν κατεστρωμένα), ἔγγραφα σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ διαφόρους προνομίας τῆς μονῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ καὶ φυλάσσονται εἰς τὸ ἀρχειοφυλακεῖον αὐτῆς [1]. Ἐπιμελεστέρα μελέτη ἀποδεικνύει ὅτι ἐπὶ τοῦ εἰλητοῦ ἔχουν καταστρωθῆ μόνον ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἵ δ ρ υ σ ι ν καὶ τὴν ἔ γ γ ε ι ο ν ἰ δ ι ο κ τ η σ ί α ν τῆς μονῆς καὶ ἔγγραφα μόνον ἐ π ί σ η μ α (αὐτοκρατόρων καὶ δημοσίων λειτουργῶν, οὐχὶ ἰδιωτικὰ δωρητήρια κλπ.). Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ εἰλητὸν συνετάχθη διὰ ν' ἀποτελέσῃ συνολικὴν καὶ ἐνιαίαν κατάστρωσιν τίτλων κυριότητος καὶ προνομιῶν, σχετιζομένων μὲ τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν τῆς μονῆς, ἐπεκυρώθη δὲ καὶ ἐσφραγίσθη ὑπὸ Βυζαντινοῦ ἀξιωματούχου διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς συγκεκριμένην πιθανῶς περίστασιν, τὴν ὁποίαν ἀδυνατοῦμεν, ἐλλείψει ἄλλων στοιχείων, νὰ καθορίσωμεν [2]. Δὲν δυνάμεθα νὰ

1. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦ 1099 ἢ 1114 χρονολογουμένων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν, εἰς τὸ εἰλητὸν δὲν περιλαμβάνονται: α') τὰ σχετικὰ μὲ τὴν προϊστορίαν τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς, ἡ διαθήκη, ὁ κωδίκελλος, ἡ ὑποτύπωσις, τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν διαδοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἡγουμενίαν τῆς μονῆς (ΜΜ, τόμ. Ϛ', ἀρ. 3, 4, 10, 19, 20, 21)· — β') τὰ σχετικὰ πρὸς κτήσεις τῆς Κῶ καὶ Στροβίλου, αἱ ὁποῖαι ἐπεστράφησαν εἰς τὸ δημόσιον, ὅταν παρεχωρήθη εἰς τὸν Χριστόδουλον ἡ Πάτμος (ΜΜ, τόμ. Ϛ', ἀρ. 5 - 7)· γ') τὸ περὶ ἀποστρατεύσεως τῶν κατοίκων τῆς Πάτμου (ΜΜ, τόμ. Ϛ', ἀρ. 18)· καὶ δ') τὸ περὶ ἐξκουσίας τοῦ πλοίου τῆς μονῆς (ΜΜ, τόμ. Ϛ', ἀρ. 15). — Ὁ κ. Οἰκονομίδης, λαμβάνων ἐκ τῶν προτέρων ὡς δεδομένον ὅτι τὸ εἰλητὸν πρέπει νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἀπαριθμεῖ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔγγραφα (περὶ ὧν βλ. κατωτέρω, σελ. 120) ὡς μὴ συμπεριληφθέντα ἐν αὐτῷ.

2. Ὁ κ. Ν. Οἰκονομίδης συνδέει τοῦτο πρὸς ὡρισμένα νομοθετικὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (σελ. 123 κέ.). Ἀλλὰ παρόμοια μέτρα ἔλαβον καὶ προγενέστεροι καὶ μεταγενέστεροι τούτου αὐτοκράτορες· βλ. προχείρως παρὰ J a n i n, *Le monachisme byzantin au Moyen Age. Commende et Typica (X^e - XIVe s.)*, REB 22 (1964), σελ. 9 - 15, ὅπου ἀπαριθμοῦνται αἱ σχετικαὶ νεαραὶ τῶν ἑκάστοτε αὐτοκρατόρων. Ἐὰν τὸ εἰλητὸν εἶχε συνταχθῆ περὶ τὸ 1160, ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς κτήσεις καὶ φορολογικὰς ἀπαλλαγὰς τῆς μονῆς, ἔγγραφα ἐκδοθέντα μετὰ τὸ 1099 ἢ 1114· πρὸ πάντων δὲ δὲν εἶχε λόγον νὰ περιλαμβάνῃ τὸ ἀχρηστευθὲν ἔγγραφον τοῦ Ἀλεξίου Α' περὶ δωρεᾶς δ ώ δ ε κ α παροίκων (τοῦ 1099, περὶ ἧς βλ. ἀνωτ., σελ. 107 κέ.) καὶ νὰ παραλείπῃ τὸ μεταγενέστερον σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ 1145, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἐν λόγῳ πάροικοι ηὐξήθησαν εἰς δ ε κ α ο κ τ ὼ (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 109). Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ μεταγενέστερα ταῦτα ἔγγραφα περιείχοντο δῆθεν εἰς τὸ ἐκπεσὸν ἐν ἀρχῇ τμῆμα τοῦ εἰλητοῦ, δὲν εἶναι δυνατόν, κατ' οὐδένα λόγον, νὰ γίνῃ δεκτή. — Ἂς προστεθῇ, ἄλλωστε, ὅτι μετὰ τὸ 1158 δὲν παρίστατο ἀνάγκη νὰ ἐπιδείξουν αἱ μοναὶ παλαιοὺς τίτλους κυριότητος, διότι εἰς νεαρὰν τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, τοῦ ἔτους 1158 (Ζ έ π ο υ, *Jus*, τόμ. Α', σελ. 384), ἀναγράφεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ θὰ βασισθῇ πλέον οὐχὶ εἰς τὰ προσκομιζόμενα παλαιγενῆ δικαιώματα τῶν μονῶν, ἀλλ' εἰς πρακτικὰ ἰδικῶν του ἀπογραφέων: *ἐκ προστάξεως τῆς βασιλείας μου μέλλουσι γενέσθαι π ρ α κ τ ι κ ὰ τῶν σ ή μ ε ρ ο ν κατεχομένων παρὰ τῶν μονῶν ἀκινήτων καὶ παροίκων*... κλπ. Τὰ πρακτικὰ δὲ ταῦτα ἐξεδόθησαν πράγματι (μνημονεύονται εἰς αὐτοκρατορικὸν ἔγγραφον τοῦ 1181 : Ζ έ π ο υ, *Jus*, τόμ. Α', σελ. 427).

εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος ἂν τοῦτο προεκλήθη ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἂν ἐγράφη εἴς τι σέκρετον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ παρεχωρήθη εἰς τοὺς μοναχοὺς πρὸς κατοχύρωσίν των, ἢ ἂν κατηρτίσθη συνεπείᾳ γενικωτέρας τινὸς διαταγῆς ὅπως προσκομισθῶσι τὰ «παλαιγενῆ δικαιώματα» εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν γραμματείαν πρὸς ἔκδοσιν νέων τίτλων κυριότητος.

Ἡ διαπίστωσις πάντως ὅτι τὸ εἰλητὸν ἐγράφη ὀλίγον πρὸ τοῦ 1100 ἢ τοῦ 1115, ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν μετὰ πιθανότητος ὅτι τοῦτο, ἂν καὶ ἀκέφαλον σήμερον, οὐδὲν ἄλλο ἔγγραφον περιεῖχεν ἐν ἀρχῇ, δεδομένου ὅτι οὐδὲν ἔγγραφον τῆς πρὸ τοῦ 1100 ἢ 1115 περιόδου, ἀφορῶν εἰς τὴν ἵδρυσιν ἢ τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν τῆς μονῆς Πάτμου, γνωρίζομεν.

Τὸ Πατμιακὸν εἰλητόν, πολύτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς, ἀποτελεῖ ἐπίσης σπάνιον δεῖγμα τῆς Βυζαντινῆς διπλωματικῆς. Ἴσως ἄλλα παρόμοια τυχὸν παραδείγματα ἐπιτρέψουν ὅπως καθορισθῇ ἀκριβέστερον ὁ τύπος εἰς ὃν ἀνήκει καὶ οἱ λόγοι δι' οὓς κατηρτίσθη. Μέχρι σήμερον, πάντως, τοιαύτη συλλογὴ καὶ ἐνιαία κατάστρωσις ἐπισήμων Βυζαντινῶν ἐγγράφων, ἐπὶ εἰλητοῦ, τοσούτου μήκους, τόσον παλαιά, καὶ μάλιστα κεκυρωμένη, δὲν εἶναι ἀλλαχόθεν γνωστή.

ΕΡΑ Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ

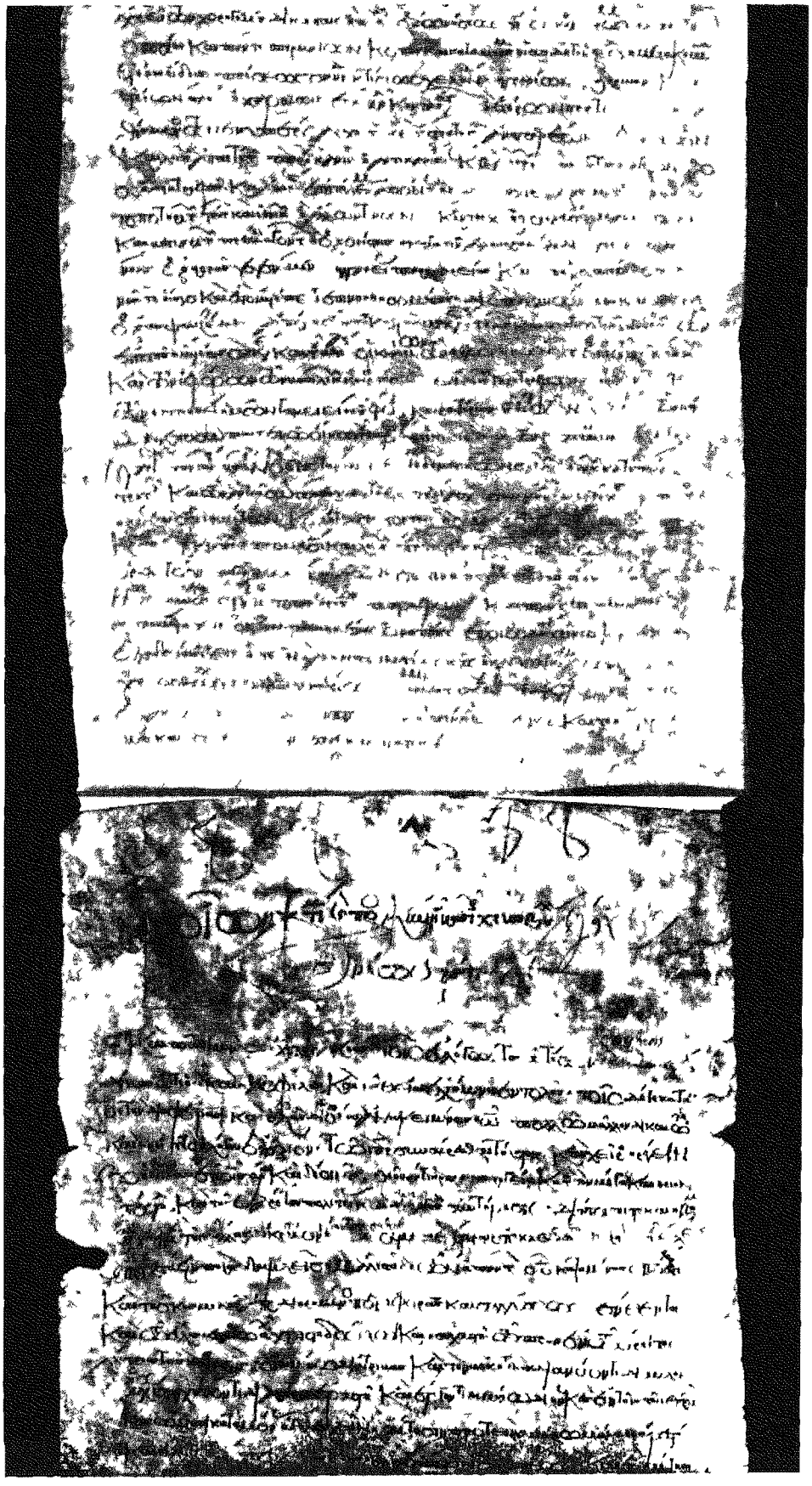

Τμῆμα τοῦ Πατμιακοῦ εἰλητοῦ (στ 27 69)
Εἰς τὸ ἄνω μέρος τὸ ἀνευρεθὲν τεμάχιον (πρβλ σελ 98)

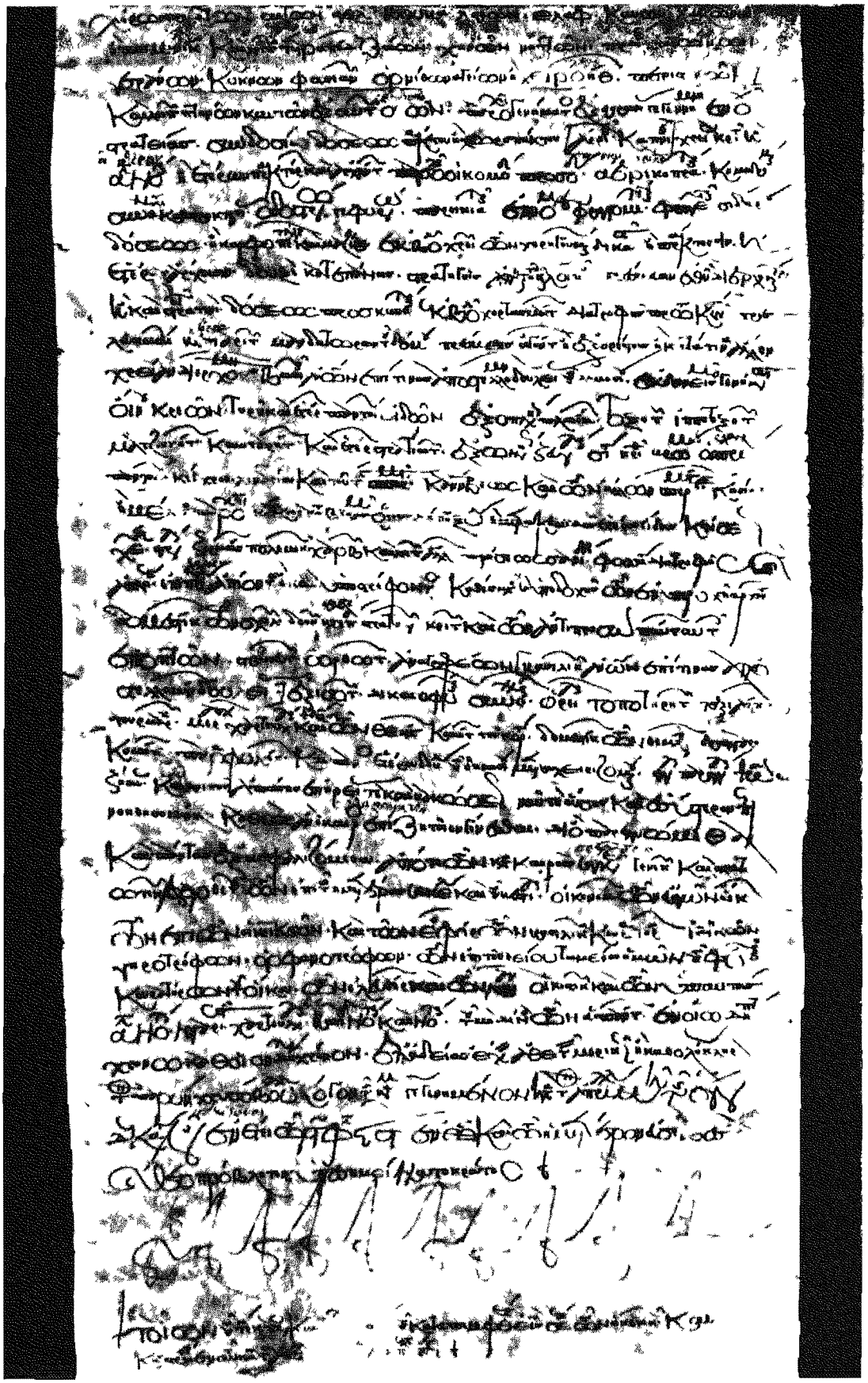

Τμῆμα τοῦ Πατμιακοῦ εἰλητοῦ (σ. 148–184)
Σειρὰ σταυρῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς συγκολλήσεως (τρβ) σε) 100)

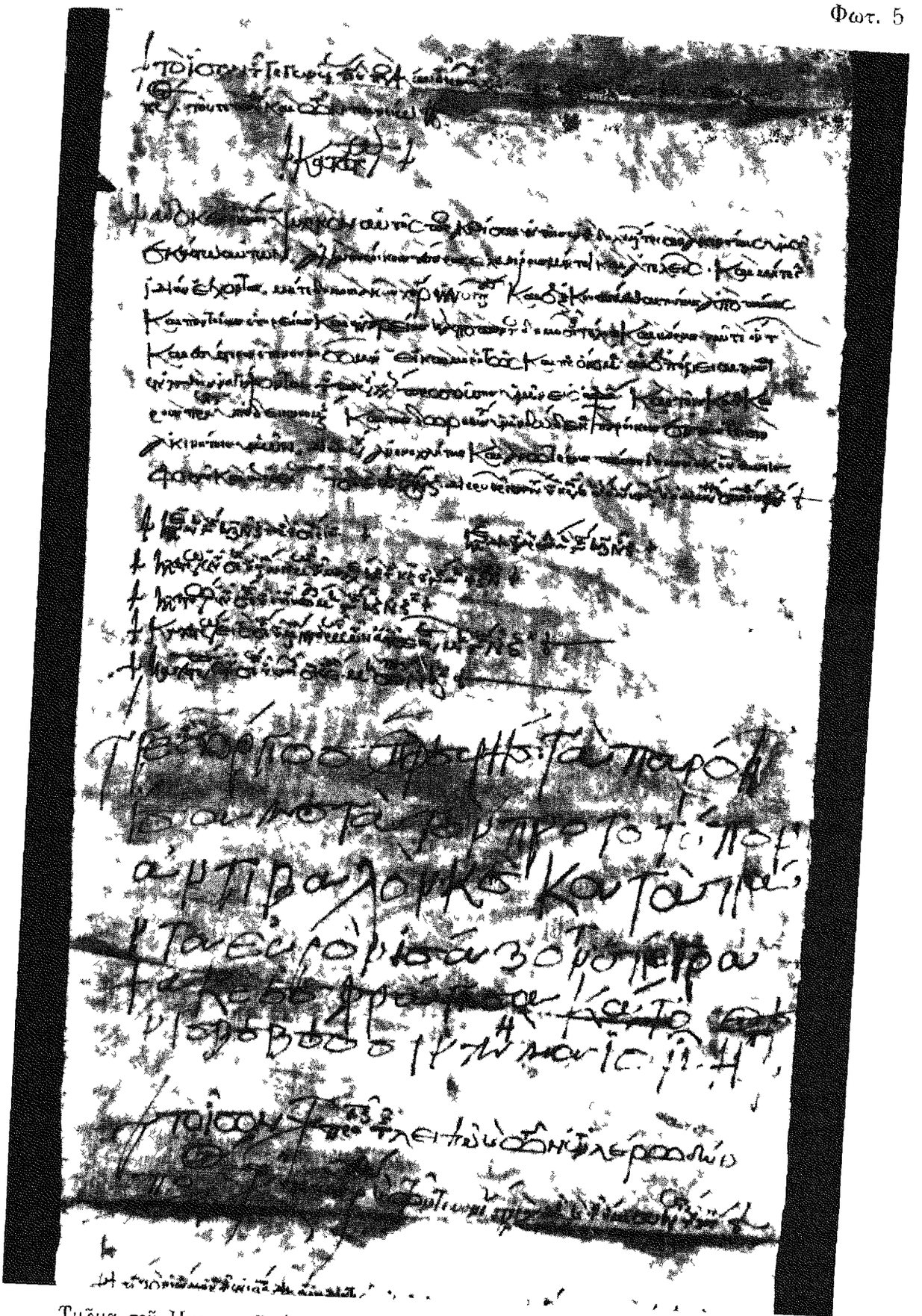

Τμῆμα τοῦ Πατμιακοῦ εἰλητοῦ (στ 423 - 447) μετα τῆς ἰδιογειρου ὑπογραφῆς τοῦ ἐπικυροῦντος την συλλογην Γεωργιου τοῦ Πλευρῆ (πρβλ σελ 107)

Φωτ 6

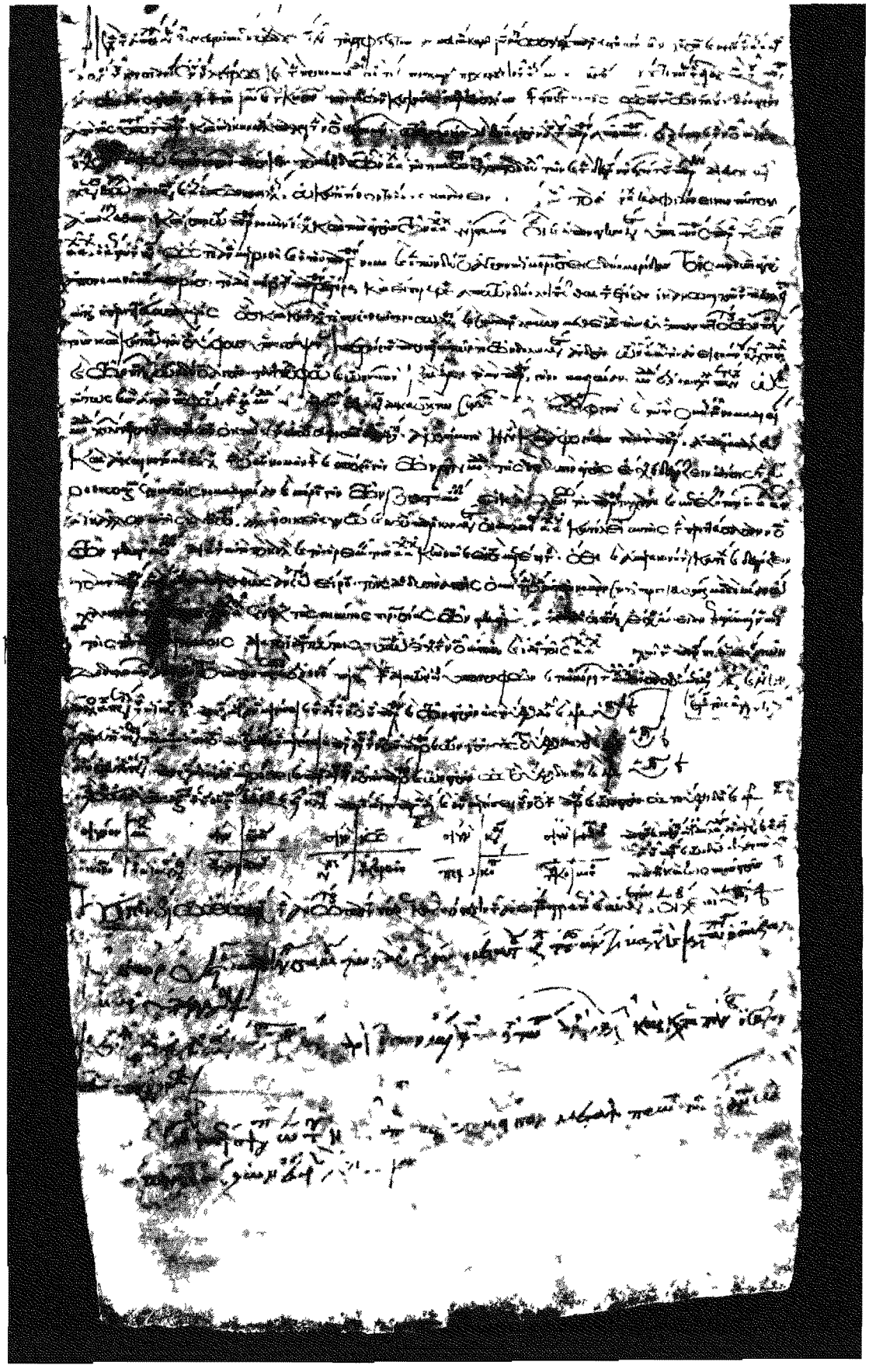

Τὸ τελος τοῦ Πατμιακοῦ εἰλητοῦ (στ 592 - 625)
μετα τῶν ἰδιογείρων ὑπογραφῶν τριῶν ἐπισκόπων (πρβλ σελ 109)